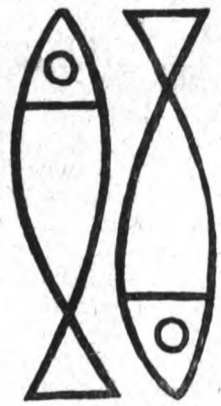

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

De wijsheid van boven

Maar de wijsheid van boven is vooreerst rein, vervolgens vreedzaam, vriendelijk, gezeggelijk, vol van ontferming en goede vruchten, onpartijdig en ongeveinsd. Maar gerechtigheid is een vrucht, die in vrede wordt gezaaid voor hen, die vrede stichten. Jac. 3 : 17, 18.

De christenen aan wie Jacobus schrijft, waren niet zo „gemakkelijk“!

Het waren verstrooide christenen, die in druk en moeite verkeerden.

Maar 't zag er „van binnen“ ook niet zo mooi uit: aanzien des persoons (hoofdstuk 2 : 1-13), dood geloof (2 : 14-26), laster (3 : 1-12) bittere naijver (3 : 13-16), ja, „moord en doodslag“ (4 : 1-10)!

Dat is niet zo'n mooi lijstje.

En dat, in de kerk, d.w.z. de woonstede Gods.

Hoe werd Gods werk door deze verstrooide christenen geschaad en verbroken!

Is het een wonder, dat Jacobus uitroept: „wie is wijs en verstandig onder u?“

Net ongeveer, als kijvende, vechtende kinderen en als vader dan thuis komt of moeder: moet dat nu zó jongens? Is er niet één, die wijs is?

„Net ongeveer“, schreef ik, want het beeld gaat niet helemaal op, want Jacobus is niet de vader, maar God.

Wat kan een gemeente des levenden Gods er ellendig uitzien!

Wie is wijs onder u?

Misschien zegt iemand al: ja, maar er moet toch gestreden worden en natuurlijk gaat dat met fouten gepaard. Dat is nu een keer zo.

Maar daarom is het wel een strijd voor de **waarheid!**

Jacobus zegt: we moeten echt wijs zijn. Er is tweërlei wijsheid: van boven of aards; uit God of uit de duivel.

Dat is nogal een verschil.

We kunnen ons beroemen, wijs te zijn, maar als het voort komt uit bittere naijver en zelfzucht, dan moeten we over die wijsheid maar niet zo'n groot woord hebben. Wat wijs genoemd wordt, is nog niet altijd wijs.

Vers 16 zegt, dat bittere naijver en zelfzucht **wanorde** en **allerlei kwade praktijk** tot gevolg hebben. Dan lijdt Gods werk schade.

Bittere, wrange ijver is partijzucht en partijstrijd.

Wie voor zijn partij strijdt en zijn eigen mening door drijft, diè is fel, bitter, „extremistisch“. Wie hij ook moge zijn. De christenen aan wie Jacobus schreef verbeterden elkaar en zouden zich zelf vernietigen.

Was dat maar zo! Ze zouden het werk Gods vernietigen.

De apostelen onderkenden de gevaren, die de gemeenten bedreigden, ze rekenden met de listen en lagen des satans. Wee, als we onze mening in de kerk willen doorzetten, kostte, wat het kost. Dan gaat de gemeente kapot.

U weet het nog wel, dat doordrijven van kerkelijke vergaderingen met hun „goddelijke waarheden“, in 1943 en 1944. Het verwoestte de gemeenten van Christus. Dat was niet de wijsheid van boven.

Maar men meende van wel! Men meende Gode een dienst te doen en de zaak des Heren te bevorderen. Een ouderling in 2e Exloërmond, die mij geschorst had, zei eens tegen me, terwijl hij me stevig de hand drukte: „t Spijt me om u, dominee, maar ik moest zo

handelen!“ Wat een verblinding en partijzucht!

Het leek geweldig, maar het veroorzaakte wanorde, 't was niet de echte wijsheid van boven.

Een echte wijze, weet, waar 't om gaat in kerk en wereld.

Die doorziet de situatie en handelt er naar. Wijsheid is hier niet wat pronkerige geleerdheid, maar **praktische** wijsheid.

Dan zien wij echt het heil van de gemeente en van het koninkrijk Gods.

Die wijsheid is van boven: Van de Here. Die wijsheid moeten wij van Hem leren.

Hoe echte wijsheid te kennen is?

Luistert u maar.

Rein, dat betekent: oprecht, zonder boze bedoelingen.

Er staat: **allereerst** rein, d.w.z. dat is het hoofdkenmerk van de wijsheid, dat is het voornaamste; dat we handelen zonder onzuivere bijmengsels en bij-bedoelingen. We moeten recht staan tegenover God en de naaste. Eerlijk en zuiver het hoofd tot de Here kunnen opheffen.

vreedzaam. Nu moeten we niet direkt opspringen, als we het woord „vrede“ horen en dan roepen: de waarheid, meneer, daar gaat het maar om. Dacht u, dat Jacobus dat niet wist? Dacht u, dat de Here de waarheid maar zou verwaarlozen?

„Vrede“ betekent niet: en dan maar water in de wijn, of: de zaak maar wat laten lopen.

Maar toch: vreedzaam, dat betekent: rustig, niet direkt opspringen om je te verweren en er op in hakken.

meegaand: d.i.: toegeeflijk, zoveel mogelijk is. We mogen niet toegeven, wat betreft de waarheid, het woord van God. Maar wèl, als het onze mening betreft. Dan mogen we niet staan op eigen recht en daarvoor een plaats eisen.

Dan, wat ons recht en onze mening betreft zeggen we niet: en zó zal het, maar dan rekenen we met de anderen, dan zijn we geschikt naar het voorbeeld van Christus en van de apostelen. Wat kon de apostel Paulus geduldig zijn en toegeven!

gezeggelijk: zich laten gezeggen, naar een ander willen luisteren, naar rede willen ho-

ren. Niet zeggen: neen! ik zet door, ik wijk geen stap. Dat moet, als het Gods Woord betreft, maar mag niet, als het mijn eigen mening betreft. Mijn zin doordrijven is gevaarlijk, met name in de kerk, want de kerk is het werk van God!

vol van barmhartigheid: we moeten alles in rekening brengen, ook iemands karakter en gebreken, dan hebben we hart voor elkaar, dan zien we elkaar als broeders.

vol van goede vruchten: dan komen de vruchten des Geestes voor de dag, dan is er vrede en orde en enigheid des Geestes, dan bloeien de gemeenten, dan wordt Gods werk gezien en geëerd.

onpartijdig: dan gaat het ons niet om een partij, dan oordelen we niet naar de mening van onze groep: dan zien we de gemeente.

O, wat raken we spoedig in het net van partijdigheid! Maar dan zien we Gods werk niet meer.

ongeveinsd: zonder een masker, maar eerlijk en oprecht tegenover God en de mensen. Geen „politiek“ of handigheid.

Dat is de ware wijsheid.

Vers 18 zegt: wie echt wijs is, die is een vredemaker. Hij zaait in vrede, hij werkt rustig door en hakt er niet op in. Van bittere naijver en zelfzucht komt scheuring en wanorde.

Dan wordt Gods werk verbroken.

Zo zijn de afgescheiden kerken door twist en wrok verscheurd, om allerlei zaken, die men wilde dóórzetten en vasthouden.

Calvijn merkt bij vs. 18 op: „Zo zegt dan Jacobus, die waarlijk naar God wijs zijn, dat ze alsoo bescheiden, zedig stil en barmhartig zijn, dat ze nochtans de zonden door de vingers niet zien, noch gunstig zijn, maar meer zoeken te bekeren, doch in vrede, dat is: zulke matigheid gebruikende, dat de enigheid ongeschonden blijve“.

De Bijbel zegt hier dus: „vredemakers, die in vrede zaaien, zullen eens gerechtigheid maaien“.

Dat zaaien gaat dan met tranen (hoe vaak heeft Calvijn niet „onder tranen“ broeders bezworen, Gods werk niet door eigenzinnigheid te verbreken!), maar zó is er heerlijke vrucht te verwachten: dat de gemeenteleden als rechtvaardigen wandelen voor de Here. Dit woord geldt voor ons allen, ook voor leraars.

C. STAM

Kampala

II

De vorige keer schreven we over de conferentie van de afrikaanse kerken, gehouden in april 1963, wat betreft haar omvang en structuur. We noemden getallen en landen en kerken. Gekomen tot het punt van de beoordeling braken we af.

Beoordeling op een afstand? Beoordeling van kerkelijke activiteiten in een werelddeel als Afrika dat anders is dan Europa en dat bewoond wordt door mensen die zichzelf anders zien dan wij hen plegen te zien. Die ons ook anders zien — ons europeanen — dan wij onszelf plegen te zien en te waarderen. Op dit punt van het vormen van een oordeel, maakten wij deze opmerking vooraf. Nu is het leerzaam te luisteren naar mensen die de

conferentie bijwoonden en hun oordeel publiek hebben gemaakt. Dit willen we doen. We beginnen met het waarderingsoordeel over deze conferentie door één van de waarnemers, die van de zijde van „Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika“ de conferentie hebben bijgewoond. Die Geref. Kerk in S. Afrika is de z.g. „Dopperkerk“. Ds. D. C. S. van der Merwe en prof. Snyman hebben namens deze kerkengroep de conferentie te Kampala bijgewoond. In „Die Kerkblad“ van 29 mei heeft ds. Van der Merwe zijn indrukken meegedeeld.

Opmerkelijk is dat de beoordeling van ds. Van der Merwe positief waardierend was. Hij begon met te herinneren aan onze belijdenis, dat de Zoon van God uit het ganse menselijke geslacht Zich een gemeente, tot het eeuwige

leven uitverkoren, door Zijn Geest en Woord, in enigheid des waren geloofs, van het begin der wereld af tot aan het einde vergadert, beschermt en onderhoudt. Wij belijden dit elke zondag, zegt hij, misschien dikwijls zonder te beseffen, dat dit vandaag ook nog in Afrika een **werkelijkheid** is, en dat ook in deze tijd „in ons werelddeel niet alleen onkruid groeit, maar ook koren”. Niet alleen Kennedy en Chroetsjof werken en regeren vandaag de dag door hun partijen en door hun legers, maar ook Jezus Christus, de Koning der koningen en Heer der heren. Hij niet door een partij of legermacht, maar door Zijn Woord en Geest. Ds. van der Merwe wijst dan op de buitengewone verscheidenheid van de kerken, die vertegenwoordigd waren; op de waarnemers en bezoekers van allerlei kleur en schakering en dan schrijft hij: op grond van deze verscheidenheid zou een mens een „babylonische spraakverwarring verwacht hebben, of zo dat al niet, dan een kleurloze belijdenis. Het wonder dat een mens daar aangreep was, dat dit niet het geval was. Noch het één noch het ander is gebeurd. God gebruikte in Paulus' dagen de wegen die het Romeinse wereldrijk had aangelegd om over deze wegen het evangelie te doen uitdragen de wereld over. God gebruikt nu de moderne communicatiemiddelen en gelegenheden om het evangelie te doen dragen in de moderne wereld, ook in Afrika.

U ziet hoe positief deze domine uit de Dopperkerken de conferentie beoordeelt. In het vervolg van zijn gepubliceerde indrukken, blijft hij aan dit begin trouw. Als een belangrijk punt wijst hij aan, dat de conferentie niet anders dan een conferentie wilde zijn, en dat ook geweest is. Niet een soort synode. Niet een soort „superkerk”, in welke vorm ook. Elke deelnemende kerk bleef volkomen vrij om te blijven staan op de „basis” van haar eigen belijdenis. Aan de andere kant was de conferentie — volgens hem — geenszins **neutraal**. Zij had een positieve grondslag aangevaard. Deze: de al-afrika' conferentie van kerken is een gemeenschap (fellowship) van kerken, die de Here Jezus Christus belijden als God en enige Zaligmaker naar de Schrift, en die dientengevolge er naar streeft gezamenlijk haar gemeenschappelijke roeping uit te voeren tot eer van de éne God, Vader, Zoon en Heilige Geest. Het thema van de conferentie was: **Vrijheid en Eenheid Christus**. Over de dagelijkse bijbelstudie ter conferentie was ds. Van der Merwe zeer voldaan. Kostelijk hebben de leiders van deze bijbelstudie leiding gegeven. De bijbelstudie vond plaats „op grond van de aanvaarding van de Bijbel als het onfeilbaar Woord Gods”.

Van der Merwe is van oordeel, dat de afrikaanse christenen blijkbaar geen belangstelling hebben voor de Schriftkritiek uit Europa en Amerika noch voor allerlei schakering inzake het aanvaarden van de Bijbel als Gods Woord. Zij aanvaarden de Schrift kennelijk eenvoudig en kinderlijk en zij willen op deze grond de kerk bouwen in Afrika.

Dan was er het nationalisme van tegenwoordig. Het hete hangijzer in Afrika. De mensen in Afrika zijn nationalistisch, zegt hij. Dit heeft zijn voordeel en zijn nadeel. Het voordeel is dat zij geen trek hebben in allerlei vormen van kosmopolitisme. Zij willen graag zichzelf zijn als afrikaners en als christenen uit Afrika. Een kerk uit Ghana had voorgesteld dat de conferentie zich op de één of andere manier zou aansluiten bij de Wereldraad van Kerken. Er was verzet tegen. Eénparig is toen uitgesproken dit niet te doen. Over de nationalistische spanningen in sommige landen van Zuid-Afrika heeft de conferentie zich niet veroordelend willen uitspreken. Dit is bij de waarnemers uit Zuid-Afrika bijzonder in goede aarde gevallen. We kunnen ons dit indenken. Er worden op vergaderingen in en buiten Afrika tegenwoordig wel andere uitspraken met betrekking tot dit punt gedaan. Tot zover een samenvatting van de positieve waardering van ds. van der Merwe.

Heel anders luidde 't oordeel van ds. Victor Hall, zendeling in Kenya, in zijn omvangrijk rapport over de conferentie, welk rapport in z'n geheel gepubliceerd is in de Christian Beacon van 20 juni 1963. Belangstellende lezers mogen we naar dit rapport verwijzen. Uit de vele markante punten noem ik enkele punten.

Hall begint met te zeggen dat een blik op het program van de elf dagen durende conferentie, genoeg was om te zien, dat de helft van de leidende figuren van de conferentie, in het program genoemd, niet uit Afrika kwam. Van de 32 sprekers in het program vermeld, waren er 8 met tamelijk belangrijke posities in de „machinerie” van de wereldraad van Kerken. En in de lijst van afgevaardigden en staf-figuren, die achter de schermen de zaken leiden, waren 9 personen afkomstig van het hoofdbureau van de Wereldraad te Genève. Dit doet met elkaar een sterk vermoeden rijzen, dat de Wereldraad een belangrijk aandeel heeft gehad in de opzet en de „start” van deze conferentie.

Verder vermeldt zendeling Hall dat de algemene secretaris van het voorbereidend comité van de conferentie te Kampala, op een persconferentie heeft verklaard, dat de conferentie eigenlijk kon worden aangeduid als een **regionale** conferentie van de Oecumenische Beweging, een conferentie die als regionale conferentie overeenkomst had met de Oost-Aziatische conferentie en die de zelfde functie zou hebben in het geheel van de Oecumenische Beweging en haar activiteiten als de Oost-Aziatische conferentie. Hij accentueerde op deze persconferentie dat de conferentie van Kampala en de Wereldraad volmaakt overeenstemmen wat betreft de leerstellige grondslag voor samenwerking, en dat beide lichamen werkten naar een overeenkomstig doel. Van grote betekenis is ook dat de algemene secretaris, dr. D. G. S. M. Timkoeloe citeerde uit de voorlopige „grondwet”, welke was ontworpen door het comité van voorbereiding voor de conferentie begon, dat één van de functies van de conferentie van de afrikaanse kerken zou zijn die van samenwerking met de Wereldraad. Toen dr. M' Timkoeloe rechtuit werd gevraagd ontkende hij dat er een directe band bestond tussen Kampala en de Wereldraad. Tijdens de conferentie zou de zin uit de grondwet over de directe relatie met de Wereldraad belangrijk gewijzigd zijn vóór dat het concept-grondwet aan de conferentie ter goedkeuring werd voorgelegd en wel in deze zin, dat de Afrika-conferentie vrij zou zijn om met de Wereldraad al of niet samen te werken. De conclusie lag voor de hand, dat het comité van voorbereiding had ontdekt dat in de vergadering ook een vrij sterke oppositie tegen de Wereldraad bestond. Toen aan dr. M' Timkoeloe werd gevraagd waarom er geen directe relatie met de Wereldraad was, verklaarde hij ronduit, dat in Afrika gerekend moest worden met enkele groepen die niet pro-Wereldraad waren, en dat de bedoeling was contact te onderhouden óók met deze groepen om op één of andere wijze samen te werken met onafhankelijke kerken. Op den duur zouden deze kerken misschien toch voor de doelstellingen van de Wereldraad gewonnen kunnen worden.

U ziet welk een verschil in beoordeling en

waardering. Zendeling Hall somt nogal wat op waaruit het vermoeden tot zekerheid schier wordt, dat de Wereldraad bij de conferentie van Kampala een behoorlijke vinger in de pap heeft gehad. Waarschijnlijk is de Wereldraad de initiatiefnemer van de conferentie geweest. Een poging om de oecumenische beweging over te brengen op afrikaanse bodem. De waarnemer uit de kring van de Dopperkerken heeft in zijn indrukken niet gerept over invloeden van de Wereldraad. Geen erg in gehad? Dat kunnen we ons maar moeilijk voorstellen. Is er bij hem een andere waardering van de zogenaamde oecumenische beweging? Waarschijnlijk.

Wat zullen wij van Kampala zeggen? Laten wij beginnen met het goede dat er in Kampala volgens ds. Van der Merwe geweest is, positief te waarderen. En ook noteren dat er in Afrika groepen blijken te zijn, die niet wensen mee te lopen in het grote gareel van de Wereldraad. Dat is verheugend. Beoordelen wat dit precies betekent, kunnen wij niet. Vanzelfsprekend zijn er in Afrika's kerkelijk leven talloze invloeden uit Europa en Amerika. We moeten deze niet onderschatten. De oecumenische beweging heeft in Afrika natuurlijk invloeden ook zonder Kampala. Kampala is te zien als een poging om deze invloeden organisatorisch te bundelen op de één of andere manier. Dit doel zal wel bereikt zijn.

De zogenaamde Oecumenische Beweging heeft een basisformule aangevaard die, wat de woorden aangaat, aanvaardbaar moet worden geacht. Ook te Kampala is dit gebeurd. Met deze basisformule als **werkformule** wordt geprobeerd alle differenties die er in het kerkelijk leven zijn om der wille van de Waarheid, te overbruggen. Ook de opvattingen van hen die de heilige Schrift niet erkennen als het geschreven Woord Gods kunnen mee.

Ook kerken waar de Schrift een gesloten boek is als bijvoorbeeld de Ethiopische Koptische Kerk — en waar het volk in een onvoorstelbaar bijgeloof leeft, kunnen mee. De tegenstelling tussen de reformatie en Rome wordt niet langer als actueel beschouwd. Ook Rome kan meedoen. De Wereldraad van Kerken aanvaardt alles wat zichzelf als kerk aandient, als zodanig, zonder de keur welke in artikel 29 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis wordt genoemd. Geen wonder dat we afkerig en huiverig staan ten aanzien van deze beweging die ten onrechte de naam „oecumenisch” draagt. Waarlijk oecumenisch is wat anders dan deze beweging die het onderscheid tussen waarheid en leugen bezigt is principieel te verdoezelen. Kampala is een teken dat deze beweging ook in Afrika **organisatorisch** begonnen is.

J. Meester

¹⁾ Wij nemen het anglicisme van ds. Van der Merwe over. In de Engelse taal is de naam: All Africa Church Conference.

Vrijmoedigheid bij Jezus' komst *)

„En nu, kinderkens, blijft in Hem, opdat wij, als Hij zal geopenbaard worden, vrijmoedigheid hebben en voor Hem niet beschaamd staan bij Zijn komst”.

(1 Johannes 2 : 28)

Mag ik U 's vragen: denkt U vaak aan de Komst van onze Heer, Jezus Christus? Nee, ik bedoel nu niet Zijn eerste komst op aarde, in de stal van Bethlehem, waar deze weken zo druk over gesproken wordt, maar Zijn tweede Advent, Zijn Wederkomst op de wolken. Denkt U daar vaak aan?

De Heere Jezus Zelf heeft anders toen Hij op aarde was ik weet niet hoe vaak over Zijn Terugkomst gesproken. In Zijn gewone spreken, in Zijn gelijkenissen — telkens weer liepen Zijn woorden uit op Zijn onverwachte

Wederkomst als Zoon des mensen op de wolken van de hemel.

En Zijn apostelen spraken net zo. Een man als Paulus b.v. heeft het soms heel gewoon over „DE” Dag. Dat was in een brief aan eerste Christenen voldoende. „DE” Dag. Dat was natuurlijk de Dag van Christus' Wederkomst. De apostel Jakobus spreekt net zo. Als die aan het sociale onrecht van zijn dagen denkt, aan de arme maaiers, die zwoegen voor een hongerloon, dan schrijft hij aan hen: „Hebt geduld broeders tot de Komst van de Heer!”. „Zie, de Rechter staat voor de deur”. Jak. 5 : 6, 9.

Ik wilde maar zeggen, wij spreken veelal o, zo weinig en o, zo geheimzinnig over die grote Dag, vele Christenen denken er maar liefst helemaal niet aan, maar de Bijbel net andersom. Die spreekt zo vaak over Jezus' Komst en zo gewoon, zo praktisch, zo nuchter en vooral... zo blij! Ja, de apostelen hadden allemaal goed in hun oren geknoopt, wat die engel hun had gezegd, toen ze hun Meester van de Olijf-

*) Radiotoespraak gehouden voor de N.C.R.V.-microfoon op 19 december 1963.

berg naar de hemel hadden zien varen: „Precies zó zult ge Hem éénmaal weer terug zien komen!” Hand. 1.

Nu, Johannes heeft dat ook goed onthouden. En nu lezen we dit woord in zijn eerste

En nu lezen we dit woord in zijn eerste brief: „En nu, kinderkens (zo spraken leraars in het Oosten meestal hun leerlingen aan, ook volwassen leerlingen), en nu, kinderkens, blijft in Hem, opdat wij, als Hij zal geopenbaard worden, vrijmoedigheid hebben en voor Hem niet beschaamd staan bij Zijn komst!” 1 Joh. 2 : 28.

Er staat hier in het Grieks voor komst een aardig woord.

Wanneer in die oude tijden een koning of keizer een officieel bezoek bracht aan een stad of provincie, dan noemde men zo'n Hoog Bezoek een Parousie.

Nu, dat was wat!

Er werden dan vaak nieuwe wegen aangelegd, oude wegen opgeknapt, ja soms sloegen men zelfs speciale munten, zoals men tegenwoordig bij bijzondere gelegenheden speciale postzegels uitgeeft.

Als dan eindelijk de grote dag van Caesars aankomst aanbrak bleven de mensen niet op het trottoir staan wachten tot de keizer passeerde, zoals wij doen, wanneer de Koningin een stad of dorp bezoekt. Nee, velen reisden de vorst buiten de stad een eind tegemoet. En dan begon het feest. De Keizerlijke Intocht vol majesteitlijke glorie, pracht en praal.

Dat in die tijd bekende woord voor Hoog Bezoek — Parousie — gebruikt Johannes hier in onze tekst voor de Komst, de Adventus, de Parousie, de feestelijke, heilbrengende Komst van Koning Jezus naar de aarde.

Nu, dat zal een Dag worden!

Want God de Vader zal op die Dag geen enkel teken van Zijn Goddelijkheid sparen. We lezen in Matth. 24, dat Hij Zijn Zoon Jezus zal zenden „in de heerlijkheid van Zijn Vader”.

Zo vertelt de Schrift al veel bijzonderheden over die Dag. God Zelf zal het teken geven, dat hij is aangebroken. Er zal dan door het ganse heelal de donderende stem van een aartsengel klinken. De zon en de maan zullen verduisterd worden. Sterren zullen van de hemel vallen; hemelmachten zullen wankelen. Mk. 13 : 24, 25. En aan de hemel zal het teken verschijnen van de Zoon des mensen, de Heere Jezus, Matth. 24 : 30. Luid bazuingeschal zal klinken, Matth. 24 : 31. En dat bazuingeschal zal zó sterk zijn, dat zelfs de doden het zullen horen en uit hun graven oprijzen. Allemaal. 1 Thess. 4 : 16, 1 Cor. 15 : 52. Zelfs de zee zal haar doden teruggeven, Op. 20 : 13.

En dan verschijnt Jezus Christus.

Op de wolken. Omstuwde door duizenden engelen, Mk. 13 : 26, Matth. 24 : 26v, 2 Thess. 1 : 7. En dan ook de ontmoeting met Zijn vrienden. Net als bij zo'n Hoog Bezoek in de Romeinse wereld. Niet blijven wachten tot de Koning langs komt, maar zoals de mensen toen deden: Hem tegemoet! Zó zullen Gods trouwe kinderen — de levenden en dan uit de doden opgestane — samen de Heere tegemoet gaan in de lucht, 1 Thess. 4 : 13v. Om Hem in te halen. En wie weet vindt dan in die tussentijd het schoonbranden van de aarde plaats, waar Petrus over spreekt, 2 Petrus 3 : 10. En die schoongebrande, vernieuwde aarde zal de Heere dan weer maken tot wat ze oorspronkelijk ook was: een paradijs.

En voor Koning Jezus Zelf zal 't ook een Dag worden! Dan zal Hij eindelijk eens volledig eerherstel ontvangen. Dan zal iedereen kunnen zien, wie die veelgenoemde Jezus wel was en is: de Zoon van God Zelf.

Alle mensen zullen voor Zijn rechterstoel moeten verschijnen. Hoog en laag, jong en oud, rijk en arm.

Dan zullen de boeken worden geopend.

Dan zullen we rekenschap moeten geven van onze daden.

En zal dat voor ons zelf een complete verrassing worden? Och, aan één kant beslist niet. Zoals wij tijdens ons leven hebben gestaan tegenover God en Zijn Christus, Zijn Woord en gemeente, Zijn doop en avondmaal, precies zó staan we ook dan voor Jezus. Als

vrienden of als afkerigen. Heus, U kunt het nu al weten.

Vreselijke tonelen zullen zich dan afspelen. Want velen zullen de aanblik van die met al Gods Goddelijke heerlijkheid omstraalde Man Jezus niet kunnen verdragen. Die Man hebben zij altijd zo veracht en genegeerd, de Naam van die Man hebben zij altijd als krachtterm gebruikt. Over Hem hebben ze hun schouders opgehaald. En daar IS Hij dan! „O, bergen”, zullen ze uitroepen, „valt alstublieft op ons! O, verbergt ons voor het gezicht van Hem, die daar op die troon zit!” Johannes, de man, die onze tekst geschreven heeft; heeft al die tonelen in vizioenen al mogen zien, op Patmos, Openb. 6 : 16, 17.

En denkt U ook eens aan die gelijkenis van de man, die een bruiloftsmaal binnentrad zonder bruiloftskleed. U weet wat de Gastheer toen zei: „Vriend, wat kom jij hier doen zonder bruiloftskleed?” Toen verstomde hij! Matth. 22 : 12.

Dat zal op die grote Dag van vele mensen gelden: „En hij verstomde...”. „En zij verstomde...”. Geen enkele verontschuldiging meer kunnen uitbrengen. Geen enkel „ja, maar...”. Geen enkel hautain lachje. Geen enkele tegenwerping. Hij verstomde. Zij verstomde ook.

Toen Johannes dit briefje schreef, waren er mensen, die zeiden: „Jezus van Nazareth, die gewone Joodse man de Zoon van God? Kom nou, zeiden ze. Dat léék maar zo. Dat moet je allemaal figuurlijk opvatten.”

Die staan straks ook voor Jezus. Net als die geleerde theologen uit later tijd, die durfden schrijven en leren: „Jezus? Gewone man geweest, hoor. Maar een goede man. We kunnen allemaal een voorbeeld aan Hem nemen!” Wat zullen die mensen zich dan ook de grond in willen schamen. Je zult zo gesproken hebben over... ja, over de Zoon van God!

Als U nou maar niet denkt, dat ik deze dingen uit de Bijbel doorgeef om U bang te maken. Bang behoeven voor die dag alleen zij te zijn, die van God en Zijn Christus niets moeten hebben. Die zullen bij Jezus' Komst beschaamd staan. Maar dat zal niet iedereen doen! Dat zal ook niet iedereen behoeven te doen.

Heus, op die Dag, waarop zon en maan, sterren en andere hemelmachten zullen wankelen waarop de wereld zal worden schoongebrand en alle mensen de Zoon van God te zien zullen krijgen, zullen er óók mensen zijn, die NIET beschaamd zullen staan.

Hoe is het mogelijk, zult U zeggen. Ja, en toch kan net. We lezen in onze tekst: „opdat wij als Hij zal geopenbaard worden VRIJMOEDIGHEID hebben en voor Hem NIET BESCHAAMD staan bij Zijn Parousie, Zijn Komst.” U hoort het. een mens zal dan zelfs nog VRIJMOEDIG kunnen zijn. „Alles zeggen”, betekent het Griekse woord hier letterlijk. Zoals Abraham vrijmoedig met God praatte, toen ze samen in de richting van Sodom wandelden. Toen durfde Abraham veel te zeggen!

Zo vrijmoedig kan een mens straks ook voor Gods Zoon staan. Een man als Paulus b.v. schreef eens aan de Christelijke gemeente van Thessalonika: „We is onze hoop of erkrans voor onze Heere Jezus bij Zijn Komst dan gij?” 1 Thess. 2 : 19. Dus Paulus hoopte straks, als ook hij voor Jezus zou moeten verschijnen, zo iets te kunnen zeggen als: „Ja, Heer, ik heb U veel verdriet gedaan met het vernielen van Uw gemeenten, maar voor het kerkje van U in Thessalonika, Heere, heb ik toch veel goeds gedaan!”

Dat is vrijmoedigheid bij Jezus' komst.

Dan niet beschaamd staan, dan niet verstommen, dan niet roepen: „O, bergen, valt op ons!”, maar nog veel durven zeggen.

Hoe is dat mogelijk vraagt U? Wel, als wij IN JEZUS blijven.

Ja, dat vindt U misschien een beetje vreemd gezegd: „in Hem blijven”. 't IS ook geen manier van zeggen, die onder Christenen bijzonder populair geworden is. Dat hoor je Christenen niet veel tegen elkaar zeggen: „Toe, als we nu maar IN JEZUS BLIJVEN komt alles straks goed!” Wat men tot Christus wel zegt is: „KOMT toch tot Jezus”. Of: „MOCHT Je-

zus ook eens in mijn hart komen”. Of zo iets. Maar „BLIJVEN IN Jezus” - nee, dat is een munt, die vele Christenen vandaag niet meer wisselen kunnen.

Zeker, ze zijn wel gedoopt en ze zijn wel lid van een Christelijke gemeente en ze rekenen zichzelf ook wel tot de „gelovige” mensen, maar als U op de man af zegt: „Dus 't is GOED tussen God en U”, dan knippen ze met hun ogen. Dat zouden ze „zomaar” niet durven beweren, ziet U. Daar komt huns inziens nog wel méér voor kijken. God heeft hun de zaligheid wel in het Evangelie beloofd en door hun doop verzegeld, maar eh... zeggen, dat ze in die belofte hun redding „hebben”, dat zouden velen niet graag durven.

Wat is de taal van de Heilige Schrift dan anders!

Die spreekt heel anders over Christenmensen.

Alle gedoopte mensen dragen de Naam van God de Vader aan hun voorhoofd en zijn dus allemaal kinderen van God. Eigendom van Jezus Christus. Zulke mensen heten in de Schrift heiligen en beminden, huisgenoten van God, Zijn schapen, Zijn kudde, geroepen uit de duisternis (v.h. oude Germaanse heidendom, waaruit we afkomstig zijn) en geroepen tot het wonderbaar licht van God en Zijn Woord.

Welnu, van die mensen zegt het N.T. óók vaak, dat zij IN CHRISTUS zijn. En wat bedoelt de Bijbel dan met die woorden: IN CHRISTUS ZIJN? Misschien maak ik dat het beste duidelijk met een paar voorbeelden. Wellicht hebt U vroeger op school ook wel 's met een magneet gespeeld. Je legde een pennetje op de bank en je hield de magneet in je kastje onder de schoolbank. En kijk, als de magneet bewoog, bewoog het pennetje óók. Het bevond zich in het krachtenveld van die magneet.

Zó moet U bij die uitdrukking „in Christus” zijn ook maar denken aan een krachtenveld.

Wie in Christus is, verkeert in het krachtenveld van Gods mensenreddingswerk door Christus. Hij is omgeven door de reddende krachten van God en Zijn Christus.

'n Ander voorbeeld.

Zo'n ouderwetse pendule onder een glazen stolp. Hebt U natuurlijk wel eens gezien. Nu, zoals die pendule onder de stolp was geplaatst, zo zijn alle mensen, die Jezus liefhebben, door God (samen met hun kinderen) geplaatst onder de stolp van Zijn genade. Gods mensenliefde staat als een koepel over hen heen. Ze zijn er door omgeven. Ze ademen in het vredesklimaat, dat Jezus Christus bewerk heeft tussen God en mensen. Ze zijn van boven en van onderen, van achteren en van voren omgeven door de reddende liefde van God en de Heere Jezus Christus.

In één woord gezegd: ze zijn IN Christus.

In Christus zijn is dus niet iets mystieks, zoals de mystieken van alle eeuwen beweerden, dat ze in een zalig moment verzonken waren in de Godheid. Dat is in wezen heidens gepraat. Nee, U zegt toch ook gewoon: „Ik sta in de zon”. Of: „ik lig in de zon”. Toch staat de zon miljoenen K.M. bij U vandaan. Maar U bedoelt te zeggen: ik sta in z'n koesterende stralen, in z'n vlees- en beenderenversterkende INVLOEDSSFEER. Zó is het hier ook. Gelovige Christenen leven in de invloedssfeer van Christus. In de reddende, levengevende en levenherstellende krachten van Christus.

Misschien werd U daar zelf al in geboren. Want aan talloze mensen heeft God reeds toen ze nog baby waren aan hun voorhoofd verzegeld: Ik ben ook jouw Vader, hoor, kind! En de Heere Jezus: „Ik ben ook jouw Redder, hoor, meid!

Ziet U, wat een mooie uitdrukking „in Jezus blijven” is? Dit houdt om te beginnen in, DAT we in Jezus' ZIJN. Dat we onder de stolp van Gods genade geplaatst ZIJN. Dat God en Christus een vredesklimaat gemaakt HEBBEN. Dat het tussen God en ons goed IS. Dat Hij ons dat vast beloofd heeft. En wat is dus BLIJVEN in Jezus? Dat wij ons aan die Redder Jezus niet onttrekken. Dat wij uit dat genade-krachtenveld van God niet weglopen.

We zitten in de reddingsboot, maar nu moeten wij niet overboord stappen. We staan op het verlossingsfundament, maar nu moeten

wij er niet afstappen. Het is weer goed tussen God en ons, maar nu moeten wij dat vredesklimaat niet bederven. Onze doop verzegelt ons Gods rijke beloften, maar nu moeten wij voor die beloften niet in ongelooft de schouders ophalen. Nu heeft God ons geplaatst onder de stolp van Zijn genade, nu moeten wij daar niet onder vandaan kruipen. Nu wil God ons het nieuwe paradijs geven, straks, nu moeten wij God niet tegenwerken. Jezus Christus wil onze Leidsman ten leven zijn, nu moeten wij niet tegenspartelen. Wij moeten God en Zijn Christus hun gang laten gaan — dat is IN JEZUS BLIJVEN. Dat is GELOVEN.

En dat is nu ook het geheim van de vrijmoedigheid bij Jezus Komst. Straks voor die Zoon van God te staan en toch niet te verstommen en niet radeloos uit te roepen: „O, bergen, bedekt ons!” . . . dat kan, als wij, Christenen, in Christus BLIJVEN.

Als wij Zijn geboden in acht nemen.

Als wij de beloften, die God en Zijn Christus ons bij onze intree in deze wereld al deden, niet verachten. In één woord: als wij God en de Heere Jezus Christus geloven, als we HEN VERTROUWEN. Geloven, dat is vertrouwen op God. Geloven, is in menig opzicht niet alleen een zaak van wat DOEN, maar ook van LATEN, van NIET-DOEN. Geloven, dat is: God niet tegenwerken, Christus niet verachten, Uw doop niet aan Uw laars lappen, er echt voor terugschrikken om de Bijbel niet serieus te nemen.

Dat alles is: in Jezus blijven.

Jezus, die zichzelf eens vergeleek bij een wijnstok; Zijn hemelse Vader bij de wijnboer en Zijn leerlingen bij de ranken.

Straks komt de oogst.

Straks gaat het mes er in.

Dorre, vruchte'oze Christen-ranken worden dan afgesneden van de wijnstok Jezus en in het vuur geworpen. Het beeld is duidelijk. Aan die ranken groeiden geen druiven. Die mensen haalden hun schouders op voor het zoenbloed van Jezus, waardoor God het weer goed gemaakt had tussen Zich en hen. Wat kon hun die Jezus schelen en die vrome praatjes over dat kruis. . . .

O, wat zullen DIE straks ontzet zijn, als ze voor Jezus moeten verschijnen. Ze zullen verstommen, net als die man uit de gelijkenis. Die zullen roepen: „O, bergen, valt op ons!”

Maar 't kan ook anders.

U hoeft zo niet te schrikken, straks.

Als U nu al rekent met de wederkomst van Koning Jezus en als U nu al goed bedenkt, straks sta ik voor Hem. Als U Zijn Evangeliewoorden beaamt. Als U zich als een in-u-zelf arm, ellendig menskind laat vallen op het bericht van Uw redding door het verzoenbloed van Jezus, waarvan Uw doop een afbeelding en verzegeling is.

Zulke ranken worden niet van Christus afgehaakt.

Die droegen vrucht.

Die bleven in de wijnstok Christus.

Die ontrokken zich niet aan Christus.

Die bleven in het krachtenveld van Zijn weergalozige genade. Die bleven onder de stolp van Gods barmhartigheid, vriendschap, vreugde en leven. De stolp, waaronder ze door het geloof in het Evangelie waren komen te leven.

En die bezitten straks als Jezus Komt nog vrijmoedigheid!

Niet ontzet staan op die Dag - het is groot, maar het kan.

Luisteraars, laten we toch allemaal vertrouwen, hartelijk vertrouwen, op dat Evangeliebericht, dat God het weer helemaal goed wil maken tussen Zich en ons. Dat Hij ons straks een plaats wil geven op Zijn prachtige nieuwe aarde, het nieuwe paradijs. Bent U ook gedoopt? Dan heeft God U zelfs bij Uw voor-naam geroepen om ook naar het nieuwe paradijs te komen: „Marie, Jan, kom jij ook?”

Maar — gedoopt of niet gedoopt — ieder, die wil mag het Evangelie van Jezus in geloof aanvaarden en daarmee de uitnodiging accepteren voor het grote feest-straks, de toegangkaart aannemen voor de nieuwe aarde, die we betreden mogen als Jezus komt op de wolken van de hemel.

Luisteraars, straks staan de mensen in 2 groepen voor Jezus: aan Zijn linkerhand Zijn vijanden en verachters; aan Zijn rechterhand

Zijn vrienden en vriendinnen. Mochten we elkaar dan ontmoeten aan de goede kant, de rechterkant. Wat zal het heerlijk zijn, als dan de woorden in onze oren zullen klinken, die we tevoren zo vaak in de Bijbel hadden gelezen: „Komt, gezegenden, van mijn Vader, ontvangt het Rijk, dat U bereid is van de grondlegging der wereld!”

Dit hoop ik U te hebben duidelijk gemaakt: aan Hem zal het niet liggen. „Hij, die U roept (ook vanmiddag weer) is getrouwd; die zal het ook doen (wat Hij beloofd heeft).

't Hangt dus helemaal van Uzelf af.

Toe, wordt het dan ook, of blijft het dan ook: vertrouwensvolle liefhebbers van Jezus Christus, de Zaligmaker der wereld, de Koning, die elk ogenblik Zijn Koninklijke Intocht in deze wereld kan komen houden.

En tenslotte alles nog eens kort en krachtig met onze tekst gezegd: „En nu, kinderkens, BLIJFT in Hem, opdat wij, als Hij zal geopenbaard worden, VRIJMOEDIGHEID hebben en voor Hem niet beschaamd staan bij Zijn (te rug)Komst!”

Barendrecht.

F. van Deursen

Ds. S. van Zwoll †

Met een schok van ontroering hebben duizenden, ook in onze kerken, het bericht gelezen dat ds. Van Zwoll, de chr. geref. predikant van Eindhoven, ten gevolge van een auto-ongeval om het leven is gekomen.

Onwillekeurig was de reactie van velen: Waarom juist hij? Mee door zijn arbeid, zijn gelóof, was in de kerk van Eindhoven de eenheid der gelovigen in Christus, de eenheid van Chr. Geref. en Geref. Kerken, zo heerlijk openbaar geworden. Waarom nam God juist hem weg?

Wij weten het niet.

Eén ding weten wij wel. En dat is dit dat God zijn werk, ook zijn werk van de hereniging van zijn kinderen en kerken, voortzet. En dat Hij daarbij de mensen niet nodig heeft — al wil Hij ze daarbij wel gebruiken.

En we weten ook dat ds. Van Zwoll de eenheid der broeders in Christus, waarnaar hij zo vurig verlangde en waarvoor hij zoveel deed nu op volmaakte wijze mag beleven en genieten.

Onze gedachten gaan uit naar zijn nabestaanden en naar de kerk welke hij diende en die op zo aangrijpende wijze herderloos werd.

God geve dat het gebed en de arbeid voor de hereniging van allen die in Christus één zijn, maar die om allerlei, voor God niet geldende, redenen nog van elkaar gescheiden zijn.

Laat ons gebed om de vergadering van allen die Christus in oprechtheid liefhebben zich vermenigvuldigen en verdiepen.

Als dat geschiedt dan zal ook het heengaan van ds. Van Zwoll rijke vrucht dragen voor het Rijk en de Kerk van onze Heer Jezus Christus. C.V.

BOEKBESPREKING

H. M. Kuitert. **De mensvormigheid Gods.** Een dogmatisch-hermeneutische studie over de antropomorphismen der Heilige Schrift. J. H. Kok N.V., Kampen.

Op de eerste juni 1962 promoveerde ds. H. M. Kuitert, Gereformeerd(s.) (studenten)predikant te Amsterdam, aan de Vrije Universiteit tot doctor in de theologie na verdediging van het hier te bespreken proefschrift. Als promotor trad op prof. dr. G. C. Berkouwer. De promotie geschiedde met lof.

Het onderwerp

Het is op zichzelf reeds een oorzaak van dankbaarheid dat een onderwerp als dit op academisch niveau behandeld werd. Want het betreft hier één van de sleutelvragen en grondproblemen van de wetenschappelijke theologie: de aard van het spreken Gods in de

Heilige Schrift, met name over zichzelf. Ja, in de grond der zaak gaat de kwestie nog dieper. Het betreft niet alleen het spreken van de HEERE over zichzelf, maar ook over zijn scheppingswerk en het resultaat daarvan, het geschapene, met name het menselijk geschapene en Gods verhouding tot zijn schepselen, vooral tot de mens. En het raakt niet alleen de aard van dat spreken Gods, maar ook zijn veronderstellingen en de mogelijkheid van dat spreken.

De bezinning op heel dit complex van vragen kan, wanneer hier de Schriften onderzocht worden, een copernicaanse omwenteling voor heel de theologie betekenen. Bijbelser gezegd: een bekering en reformatie van de wetenschappelijke theologie rechtstreeks en zijdelings een zegen voor het pastoraat in zijn volle omvang. Ook voor het laatste. Immers er is verband tussen wetenschap en leven. De eerste behoort tot het laatste en de beoefening ook der wetenschappelijke theologie voltrekt zich niet op een sacrosanct terrein dat taboe is voor de niet-vakman. Maar via de arbeid van theologen in Schriftverklaring, prediking, catechese enz., dringen, vooral wanneer het verschil tussen kathedraal en kansel uit het oog wordt verloren, allerlei theologoumena door tot de niet-wetenschappelijk geschoolde gelovigen. En dezen zijn in de loop der tijden zo langzamerhand vertrouwd geraakt met de idee dat JHVH althans over zichzelf in de Woordenopenbaring niet sprak en in de Schriftopenbaring niet spreekt direct en rechtstreeks, maar in aan het menselijk geschapene ontleende categorieën, in z.g.n. „anthropomorphismen”, in „mensvormige spreekwijzen”.

Deze gedachte is door mij reeds lang geleden weersproken. In de Correspondentiebladen van de Vereniging voor Calvinistische Wijsbegeerte. Derde Jaargang. No. 5. December 1938. Later konsekwenter in mijn referaat voor de Gereformeerde-predikantenconferentie in September 1952, gepubliceerd in De Reformatie, 28e Jaargang. Nrs. 34-43; 30 mei '53 tot 1 augustus. We menen dat we in bepaalde opzichten radikaler waren dan dr. Kuitert. Hij heeft onze artikelen niet gekend. Hetgeen we, overigens met alle respect voor zijn studie, betreuren. Te meer daar ze bij een andere onder prof. Berkouwer geschiedde promotie wel de aandacht hadden getrokken. Ze worden in het proefschrift van dr. A. C. de Jong „The well-meant Gospel Offer” in de Bibliography” genoemd en op blz. 151 geciteerd.

Het „probleem”

Het heeft reeds van ouds de aandacht van theologen getrokken dat God de HEERE in zijn openbaring zo menselijk spreekt over zichzelf. Dr. Kuitert wijst er in het begin met uitvoerige verwijzing naar vele bijbelplaatsen op dat de bijbelschrijvers spreken over des HEEREN aangezicht, zijn ogen, zijn mond, zijn oren, zijn neus, zijn lippen en tong en zijn ledematen (arm, hand, voeten), zijn hart en zijn ziel. Ook van zijn liefhebben, zijn berouw, zijn behagen scheppen, zijn lachen. De HEERE kent vreugde, naijver, toorn en haat. Hij hoort, Hij spreekt, schept adem, daalt neer.

Men zou daaraan nog toe kunnen voegen dat de HEERE van zichzelf altoos in het mannelijk spreekt, van de Vader en de Zoon. Niet maar op menselijke wijze, maar als een man komt Hij tot Abraham. En het mag de aandacht trekken dat de Zoon Gods bij de vleeswording niet maar een mens, maar zeer bepaald een Man geworden is, Hand. 17 : 31, de Zóon des mensen.

De theologie heeft hier vanouds een probleem gezien. Is God zo? Of spreekt God zo over zichzelf in aanpassing aan ons menselijke bevattingvermogen, in termen aan de menselijke taal omtrent het menselijk geschapene ontleend? En de eeuwen door heeft men op velerlei wijze en onder bestrijding van elkanders opvattingen gekozen voor het laatste en het optreden en spreken Gods over zichzelf getypeerd als antropomorph, als mensvormig. Afgedacht van de antropomorphieten, die dit alles op menselijke wijze aan God toeschreven of van hen, die de Schriften, die aldus over God spraken, juist daarom als Woord van God afwezen. Kuitert geeft over dit alles waardevolle historische uiteenzettingen. En hij bespreekt in dit proefschrift de vraag of dit pro-

bleem nu een echt probleem is en of de geboden oplossing(en) ligt (resp. liggen) in de lijn van de Schrift zelf.

Hij ontkent het eerste: het probleem wordt ons nergens door de Schrift opgedrongen, ontstond niet door elkander tegensprekende gegevens van de Schrift zelf, niet vanuit een spreken van God over zichzelf zus tegen een spreken zó. Maar het probleem ontstond waar een ontmoeting plaats vond tussen de Schriftopenbaring en een niet-bijbels, i.c. hellenistisch milieu en is met zijn oplossingen vrucht van synthesesetheologie en synthesesephiologie. We merken hier op dat de eerste sporen reeds te vinden zijn in de Septuaginta, de helleniserende invloeden zijn daar duidelijk; vele „anthropomorphismen” zijn in deze griekse vertaling van het Oude Testament weggewerkt. En de zaak werd acuut toen een helleniserende theologie — Origenes! — zich met deze vragen ging bezig houden. Of zoals Kuitert zegt: toen men „met een niet-bijbels criterium divinitatis” aan de Heilige Schrift heranrückte.

En dr. Kuitert stelt de zaak zo dat God in de Heilige Schrift niet maar anthropomorph, in aan het menselijk geschapene aangepaste en aan de menselijke taal ontleende zegswijzen over zichzelf SPREEKT, maar dat JHVH mensvormig IS. Bij dat laatste diene men wel te bedenken dat dit niet een oordeel is over een „transcendent” ZIJN Gods, maar de typering van Gods in de historie aktuele verhouding tot zijn schepsel, met name tot zijn volk: Hij is gelijk Hij zich openbaart. Daarbij verwerpt de auteur elke aanpassings-theorie. De accommodatie voltrekt zich niet eerst in de openbaring, maar heeft zich reeds voltrokken in de scheping van de mens naar het beeld Gods.

Dat is de grote lijn van dit proefschrift.

En met die grote lijn zijn we het van harte eens. Onze overeenstemming willen we hier niet nader verantwoorden. We mogen volstaan met verwijzing naar onze genoemde publicaties van 1938 en 1953.

Critiek

Dat betekent echter niet dat we geen critiek hebben. We willen het voornaamste in enkele punten samenvatten:

1. Dr. Kuitert spreekt reeds in de titel van de mensvormigheid Gods. Niet van de „mensvormigheid” Gods, maar van de mensvormigheid Gods zonder aanhalingstekens: God IS mensvormig. Strikt genomen: niet God is anthropomorph, maar de mens is theomorph. „Strict/y speaking, Scripture does not mention the anthropomorphousness of God but it speaks of theo-morphousness of man, when calling him the image of God”, ze heet het in de Summary (307). Dit laatste vereist echter nadere toelichting.

„Samenvattend: de theomorfie (de Godvormigheid, G.V.) van de mens, zoals Israël die beleden heeft veronderstelt zonder twijfel God als voorbeeld waarnaar de mens geschapen is. Maar dan gaat het in deze voorbeeld - beeld relatie niet om een speculatie - ontologische zijnsverwantschap of zijnsanalogie, maar om een zijnsgelijkenis van God en mens in het doen van hun respectievelijke daden. De echte mens is de theomorfe mens d.w.z. de mens die bondgenoot is in zijn handelen en spreken en juist daarin de gelijkenis met God vertoont.

Vandaar dat de bijbels-israëlitische mens ons voortdurend als de partner-mens getekend wordt, en het samen leven van mens en medemens de structuur van het bondgenootschap draagt”. (281)

Zo heeft Kuitert zijn spreken over de mensvormige God en de Godvormige mens wel van een aantal bijbelse zekeringen voorzien maar het is m.i. onjuist om hier vice versa van „—vórmigheid” te spreken. Al wijs ik met Kuitert de mens-vormigheid van het spréken Gods af, wie uitgaat van een oneindig kwalitatief verschil tussen God en mens en mitsdien van een spanning tussen God gelijk Hij is in zichzelf en zijn spreken tot de mens kan bij zijn foutief uitgangspunt wel spreken van een mens-vormige openbaring. Maar de categorie van de vorm is ongeschikt om daarmee de sprekende God zelf aan te duiden. Een „vorm” behoort tot het geschapene en kan dienen tot aanduiding van standen van zaken binnen het geschapene. Niet tot typering van de Schepper noch van zijn verhouding tot het door Hem geschapene.

a) Het verdient, m.i. geheel in de hoofdlijn van dit werk trouwens!, aanbeveling zich hier met de meeste voorzichtigheid uit te drukken, en zich te houden aan de Schrift. Anders belandt men alle zekeringen ten spijt toch weer bij een theo-logisch oordeel over God met de pretentie te weten „hoe Hij in elkaar zit”. God schiep de mens naar zijn beeld, zo dat de HEERE zijn Vader en hij zijn kind kon zijn en zij elkanders bondgenoten en vrienden. Daarmee is, krachtens deze schepping naar het beeld Gods dus, de mogelijkheid gegeven dat God de HEERE zich in de door de mens te vormen en gevormde taal aan de mens bekend maken en deze laatste de HEERE daarin horen en verstaan kan.

b) Daarmee is tevens gezegd dat het niet vreemd is dat de HEERE in zijn verkeer met de mens zo menselijk niet maar optreedt en spreekt, doch — daarin vallen we Kuitert bij — IS. Zó IS de HEERE. Hij komt tot de mens in het paradijs en spreekt met hem over zijn werk en taak en voedsel, zijn beschikkingsmacht, waarschuwt hem voor zonde en ontrouw. Hij spreekt met Noach over het bouwen van een ark tot redding van zijn huisgezin. Hij vertoef bij Abraham bij de tent, laat zich de voeten wassen, zit aan aan Abrahams dis, spreekt met hem over de zoon, die binnen het jaar zal worden geboren. En als de HEERE straks weer verder gaat om zich te Sodom persoonlijk te overtuigen van de situatie waarvan het geroep tot Hem is doorgedrongen, dan brengt Abraham Hem nog een eindweegs weg, zoals men doet met een vriend om het aangename samenzijn nog wat te rekken. Beider verhouding wordt door de Schrift zelf ook zo getypeerd: Abraham, de vriend Gods. Genesis 18.

Theologen hebben hier de eeuwen door een probleem gezien dat voor Abraham klaarblijkelijk niet bestond: hoe kan dat nu dat „de Eeuwige” — deze laatste benaming is hier reeds in niet bijbelse zin te verstaan in dit verband! — zo tot Abraham kwam en zo met Abraham omging? Ze spraken van een theophanie, waarbij de HEERE tijdelijk menselijke bestaanswijze zou hebben aangenomen. Maar de Schrift dringt heel deze problematiek niet aan ons op. Voor Abraham had heel dit bezoek niets ongewoons. Integendeel. voor Abraham is DIT gewoon. Zó is de HEERE. Maar daarmee is toch niet alles gezegd. Abraham heeft ondanks de intieme en vriendschappelijke verhouding heel goed beseft WIE hij voor zich had en met WIE hij onderweg was: de Rechter der ganse aarde, Wiens maaksel hij was: „Ik heb mij verstout te spreken tot de levende God hoewel ik (maar) stof en as ben”. En toch was de verhouding zo gewoon dat de HEERE zelf het met deze verhouding strijdig acht zijn raaste plannen voor Abraham verborgen te houden: „zou Ik voor Abraham verbergen wat Ik ga doen?” 18 : 17. Men denkt hier vanzelf aan Amos 3 : 7: „Voorzeker de Here JHVH. zal geen ding doen, of Hij openbaart het aan zijn knechten, de profeten”. Hij maakt zijn zonen, bondgenoten en vrienden ook deelgenoten van zijn plannen. Maar de initiatieven komen van ZIJN kant: hoe bondgenootschappelijk Hij ook is, nooit en nimmer legt Hij zijn hemelse majesteit af.

c. Dit alles maakt het ook mogelijk dat Hij zelf in de gelijkheid des vlees tot ons kwam en mens geboren werd, en dat de Zoon Gods vandaag nog een mens is. Hand. 17 : 31; 1 Tim. 2 : 5; 1 Cor. 15:21 e.a.p. Maar ook in deze menselijkheid van de Zoon Gods was zijn majesteit niet verborgen. Matth. 14 : 33, Luk. 5 : 8; Op. 1 vers 17.

En al ontbreekt de verwijzing daar naar in dit proefschrift niet, we zouden het gaarne duidelijker in het licht gesteld hebben gezien.

Men versta ons wel: de Schriftopenbaring komt geen tegenstelling tussen de HEERE zoals Hij is in Zichzelf en zoals Hij Zich te kennen geeft aan de zijnen; ze weet ook niet van een spanning tussen een verborgen en een openbaarde God, maar simultaan toont ze ons de HEERE, die de uit het stof der aarde opgeroepen mens verheft tot zijn bondgenoot en die ook zelf door en door menselijk onze Bondgenoot is, maar dat in al zijn goddelijke Majesteit.

INHOUD :

De wijsheid van boven	C. S.
Kampala (II)	J. M.
Vrijmoedigheid bij Jezus' komst	F. v. D.
Ds. S. van Zwoll †	C. V.
Boekbespreking	G. V.
Ingezonden	
Persschouw	
Kerknieuws	

2. In grote hoofdzaak zijn we het met dr. Kuitert hartelijk eens in de afwijzing van elke aanpassingstheorie inzake de Godsopenbaring. De adaptatie geschiedt niet in de openbaring, maar geschiedde in de schepping van de mens naar het beeld Gods en in zijn herschepping na de val. Dat neemt echter niet weg dat er na de val wel terdege adaptatie is: God heeft zich in zijn verhouding tot de mens en ook in zijn spreken tot hem aan de nieuwe situatie aangepast. Niet alleen doordat Hij nu van schuldvergevende genade en van verlossing spreekt en deze ook in Christus' dood en opstanding metterdaad aanbrengt, maar ook in de betoning van zijn lankmoedigheid, verdraagzaamheid en geduld. Ze blijken in zijn dulden b.v. van de polygamie, waarbij de Schrift niet slechts spreekt van een toelaten, maar zeer positief: de HEERE heeft de vrouwen van Saul in Davids schoot gegeven. II Sam. 12 : 8.

3. 't Wil ons voorkomen dat dr. Kuitert niet diep genoeg is doorgestoten tot het eigenlijke probleem. Want de vraag is niet slechts hoe de HEERE zo menselijk over zichzelf spreekt en zo menselijk met de mens omgaat, maar ook hoe Hij zo menselijk spreekt over zijn schepselen, met name over de mens. Wie daarvoor oog gekregen heeft, ontdekt dat niet alleen de openbaringen des HEEREN omtrent Zichzelf maar ook die omtrent het schepsel „anthropomorph” is — gesteld (des neen!) dat men deze term bezigen wil. Hier is te bedenken dat de HEERE de vorming van de taal weliswaar aan de mens overliet gelijk blijkt uit de opdracht aan Adam om de dieren namen te geven en daaruit dat de HEERE zelf deze taal wilde bezigen in zijn verkeer met de mens (zoals Adam ze noemen zou, zo zouden ze heten) — maar niet te vergeten is dat de mens zijn taal door de toespraak Gods van diens lippen heeft afgelezen. God bracht zelf de taalvorming op gang. Gen. 3. Men vergelijk wat de Schrift meedeelt over de eerste kleding van de mens.

4. Wanneer dr. Kuitert in de dissertatie stelt wat hij in de vierde aan zijn proefschrift toevoegde stelling aldus formuleert: „Dat God in de Heilige Schrift gelijk op de bijbels-israëlitische mens is te verstaan als Israëls adequaat expressie van God zijn als Zijn Bondgenoot — zijn in zijn woorden en daden aan Israël”, dan roept dat het gevaar op van een subjectivering van de woordopenbaring Gods. Immers en de „bijbels-israëlitische mens” (wordt hier voldoende onderscheiden tussen degenen, die de HEERE vreesden en degenen, die zijn Woord verwierpen??) en de taal van Israël hebben beide primair de diepe invloed ondergaan van Gods verkiezing, zijn verkeer met en zijn spreken tot Israël. En dat laatste was en is normerend en normatief geweest voor Israëls kennis van Hem en is dat nog voor ons. We menen dat hier het aanknopingspunt ligt voor de waardering die Kuiterts proefschrift vond in vrijzinnige kring. We denken hier aan hetgeen dr. De Wilde in waarderende zin over deze dissertatie schreef.

We willen het hierbij laten.

De bespreking van een dissertatie als deze in een blad als het onze heeft z'n eigen moeilijkheden en vereist beperking. Met de door H. J. Schilder geuite critiek op de ordening van de stof zijn we het eens al verschillen we van hem t.a.v. de zakelijke inhoud van dit boek.

Indien we nog een opmerking mogen maken dan over stelling 18: „De verstaanbaarheid en geloofwaardigheid van het evangelie worden beide fundamenteel gefrustreerd door het

meervoud der predikende kerken". Deze stelling wordt door de feiten weersproken. In een kerkgemeenschap als de hervormde is eenheid van kerkgemeenschap maar de éne kansel roept tegen de andere. En 't kan gebeuren dat van twee kansels, die kerkorganisatorisch geen eenheid kennen, het éne evangelie klinkt. De zaak is o.i. of de prediking ootmoedig het Woord Gods doorgeeft gelijk het gegeven is in de Schriften dan wel of de prediking allerlei elementen van menselijke, aardse, duivelse „wijsheid" opneemt.

Het is zaak dat over de HEERE gesproken wordt op de wijze waarop de HEERE dat zelf doet. Rechtstreeks. Direct. Zonder dat het ons geoorloofd is achter de zelfbekendmaking Gods te tasten naar een andere en hogere verborgen kennis van Hem en zijn werken. Hij heeft ons niet alles geopenbaard. Maar wat Hij ons te kennen gaf is niet indirect, maar direct de Waarheid.

Zij maakt vrij.

Om te geloven zijn gemeénde beloften.

En te vrezén voor zijn echte toorn.

Er zou over de in dit proefschrift besproken zaak nog veel te zeggen zijn. Zo over de onveranderlijkheid van de HEERE, die juist omdat Hij altijd Dezelfde is nu eens toorn en dan weer vrolijk is over zijn volk.

Maar daarop komen we wellicht nog buiten het kader dezer dissertatie terug.

G. Visee

INGEZONDEN

OVER EEN „ONTBOEZEMING", ANNO 1963

Het kerkelijk jaaroverzicht in het Geref. Gezinsblad, geschreven door, br. A. A. Basoski, bestaat ditmaal uit drie onderdelen: eerst een heel lang citaat (uit een oude brochure van de di. Van den Born en Holwerda over „de Kerkstad"); vervolgens de ontboezeming, om het in de taal van 1813 te zeggen; tenslotte opsomming van de gebeurtenissen. De „ontboezeming" laten we hier volgen:

„Ook in het jaar 1963 waren er zeer velen die de vrede hebben begeerd en wie zou die niet begeren? Maar op het ogenblik dat de taak van de kerk in deze wereld zoveel zwaarder geworden is, was er veelszins van binnen strijd.

Maar over die strijd behoeven wij ons niet te verbazen. We weten immers dat satan niet zal nalaten — daar hij weet dat zijn tijd kort is — om zijn aanvallen te richten op de getrouwe kerk. Dáár immers moet hij zijn aanvallen inzetten, want in de wereld, ook in de „algemeen-christelijke" wereld, gaat het wel vanzelf. Derhalve is hij er op uit om het front der strijders te verzwakken. Dan zien ze de band des verbonds niet meer die hen samenbracht en samen moet houden en dan wordt met het recht gespeeld en krijgen we vele „rechters".

De gedachten van satan zijn ons niet onbekend, leert de Schrift, maar hebben we in 1963 wel voldoende acht geslagen op die gedachten van satan? Waar was dan de zelfverloochening terwille van de kerkstad? Terwille van de zoveel zwaarder geworden taak in deze wereld?

Was het niet opvallend dat degenen die het sterkst voor ootmoed pleitten, die het hardst om liefde riepen, die het meest zich keerden tegen doorgaande reformatie, zelf het minst aan deze zaken toekwamen. Werd er ooit schuld beleden of ooit erkend dat men het niet goed gedaan had?

Waarom werd niet, terwille van de kerkstad gezegd dat men dit of dat beter niet had kunnen publiceren, omdat men toch eigenlijk beloofd had een andere weg te zullen gaan indien men bezwaar had tegen de leer?

Een besluit van niet samenspreken noemt men liefdeloos, maar in grenzeloze liefdeloosheid keert men zich tegen de kerkstad en gaat dan op eigen gekozen revolutionaire wegen.

Geen doorgaande reformatie, maar in het bestrijden daarvan sloeg men door op een wijze die vaak strijdig was met het burgerlijk fatsoen. Toegeven dat men verkeerd deed was er echter niet bij.

Om ootmoed werd gevraagd, maar wat zagen we — en dat is misschien wel het grootste kwaad geweest onder ons in het afgelopen jaar — dat velen zich gingen bemoeien met zaken waarover ze niet tot oordelen geroepen waren. Men ging dan maar af op gonzende geruchten, op tendentieuze publicaties in de kerkvriendelijke algemene christelijke pers en dan maar schrijven, en hoe soms? Zelfs tuchtzaken waren niet veilig, met het gevolg dat meerdere publicaties het karakter van rioollectuur kregen. Maar zó kan men niet bidden om de vrede van Jeruzalem.

We zeggen met vorengenoemde schrijvers dat

we geen zaken behoeven te verdoezelen, doch we hebben in onze strijd wel te bedenken dat het moet gaan om Jeruzalem en dat we leven in een verbond met den HEERE en zo ook met elkaar en dat er stoelen des gerichts in de kerkstad staan, maar dat we niet allemaal geroepen zijn om op die stoelen te gaan zitten, daar we anders het gevaar lopen ons met eens anders doen te bemoeien, iets wat de Schrift ons uitdrukkelijk verbiedt.

Voordat we iets meer gaan zeggen over het kerkelijk leven in 1963 moest ons dit toch wel van het hart. Immers een jaaroverzicht werpt een blik terug en als het goed is slaan we aan het einde van het jaar een blik naar binnen en dan kan het niet anders of we zien daar onze zonden en tekortkomingen.

Gelukkig behoeft het daar niet bij te blijven, want het belangrijkste aan het einde van het jaar is toch dat we een blik naar boven slaan. En daarom is er nog wel wat meer te zeggen."

Wat moeten we met dit stukje proza in een landelijk dagblad? Als we het op de voet zouden volgen, zou het ingezonden veel te lang worden. Toch willen we het de lezers niet onthouden en ook nu br. Basoski vragen: Wat bedoelt U met deze opsomming van niet-geadresseerde aantijgingen? Of acht u dit stukje duidelijk genoeg voor de lezers? Dan is dat een veeg teken en is het een voorbeeld van gebrek aan zelfverloochening, ja een staaltje van vriegemaakte zelfverzekerdheid.

Aan het einde staat dat we een blik naar binnen moeten slaan. Betekent dat: naar onze kerken en niet naar de andere? Roept U hier op tot vrijgemaakt zelfonderzoek? Dan gaan we akkoord! Maar dan moet U duidelijker laten uitkomen wie die „we" zijn. Toch niet de anonieme aangeklaagden alleen?

Ik lees hier, dat er rioollectuur gepubliceerd is in onze kring. Ik lees maar weinig, maar U maakt me nieuwsgierig. Wilt U zo goed zijn deze aan te wijzen? Of is deze aanduiding een „stip of the pen", U „ontvallen" na de lezing van een novelle van Wolkers of een van zijns gelijken? Zo zou er meer te vragen zijn. Ditmaal zult U mij het antwoord toch niet schuldig blijven?

Jammer, dat dit ingezonden een illustratie moet zijn van de aangrijpende cri-de-coeur in het nummer van 6 dec.: Waar is de ware kerk? Wie komt er niet in de crisis bij het begin van 1964?

Helpman.

A. Plaatsman.

SUMBA

De Vereniging tot het verlenen van materiële steun aan de Gereformeerde kerken van Oost-Sumba verzoekt ons het volgende bericht op te nemen:

In overleg met Deputaten heeft onze Vereniging haar arbeid voor de Sumbanese Kerken voortgezet. In 1963 werd door ons f 7500.— naar Sumba gezonden.

Sedert de oprichting van onze vereniging in september 1959 werd door ons ontvangen:

f 17.085,03 van 64 kerken
„ 15.245,61 aan contributiën van leden
„ 3.477,68 aan giften van particulieren

Totaal f 35.808,32

De geldelijke steun bedroeg f 28.000.— en de uitgave voor pakketten f 7640.—

Wij verzoeken U onze arbeid ook verder te willen steunen. Het gironummer van onze penningmeester is 216.656 Rotterdam.

Namens het bestuur:

G. J. Itjeshorst, secretaris.

Laan van Nieuw Oost Indië 195, 's-Gravenhage.

PERSSCHOUW

Oriëntatie in deze tijd (IV)

We laten nu het vierde deel van het artikel van Prof. van Riessen volgen. Hij schrijft daarin verder over het nihilisme en de verwoestingen welke het in het mensenleven aanricht.

Zo is er een voortgang in de secularisatie. Nietzsche was een leven lang bezig met de strijd tegen God en de opruiming van alles wat aan Hem herinnerde, maar Merleau-Ponty wil, om de herinnering aan God erin, zelfs geen atheïst meer heten. Dat is niet aan de orde in de filosofie.

Nu is Nietzsche al ver heen. De oorsprong der secularisatie is bij hem al sterk overwoekerd. En juist uit die oorsprong moeten we de secularisatie bijbels leren verstaan. Wat is dit begin? Dat is, zoals Vollenhoven zo prachtig zegt, de mens die God niet kent in het aangezicht van Jezus Christus. Hij zegt, neen, tegen het kruis van Christus, het is hem een ergernis en een

dwaasheid, omdat het hemzelf onttroont. Hij zegt n.l. niet alleen neen, maar ook, ja, n.l. tot zichzelf, tot de onafhankelijkheid, soevereiniteit en vrijheid van de mens. Hij gelooft niet in de verlossing door het kruis van Christus, maar in de zelfwederbaring en zelfverlossing. In de geschiedenis was dit de renaissance-mens, de latere humanist. Wat hem vooral beweegt is de bevestiging van zijn soevereiniteit in de uitwerking van macht, dank zij de zgn. onafhankelijke wetenschap.

Dat heeft hij niet zo maar uit de lucht gegrepen. Hij kon aanknopen bij de synthese, die van het begin af de christelijke beschouwing bedorven heeft en waartegen de reformatie terecht zich met felheid weerde; de synthese n.l. tussen het christelijk geloof en het „autonome" denken van de mens. Het gaat hier om de onverwoestbare neiging bij de christen, die hem dagelijks op dwaalsporen leidt, n.l. neiging om een stuk van het leven zelfstandig te maken (te wanen dan) door het los te maken van de leiding van het geloof in Jezus Christus en zo met name van Zijn verlossing van de zonde. Wat de christen hier ten dele doet en wat de r.k. beschouwing stelselmatig doet met haar opvatting van een autonome natuur — wat ook aan de orde is in de idee van de autonomie der wetenschap (het schoolvoorbeeld) die voor vele christenen in deze wetenschap een uitgemaakte zaak schijnt te zijn —, dat is voor hen, die Christus de rug toekeren een allesbeheersende aangelegenheid. Niet dat zij de verlossing van Christus ongedaan kunnen maken; maar zij brengen haar wel op dood spoor, op het spoor van de dood.

Dat wordt echter niet direct duidelijk. Voorlopig is alles nog rozengleur en maneschijn. Men ervaart de succesvolle opmars van de wetenschap, de menselijke machtvorming daarin, het terugdringen van het concurrerend geloof, de uitholling daarvan via haar wetenschap, de theologie; daarna vat men de godsdienst op als de zelfvervreemding van de mens en het geloven als het kinderlijk stadium van afhankelijkheid, dat achter de rug is, nu de mens volwassen geworden is en zo machtig is, dat hij het verder zelf wel afkan. De godsdienst buigt om naar de ethiek, de vertikale lijn vervaagt en de horizontale zet aan, totdat tenslotte in onze tijd de mens zo machtig is geworden en zulke perspectieven van zijn eigen macht voor ogen heeft, dat er geen gedachte meer in hem over is aan de almacht van God.

Wij moeten deze ontwikkeling echter vooral ook van een andere zijde benaderen. Wie Christus verloochent verliest daarmee ook de weg naar God. Hij is daarmee nog geen atheïst, zoals de geschiedenis ons laat zien. God is voor hem weliswaar niet meer de Vader van onze Here Jezus Christus, maar wat hij voor God houdt herinnert nog lang aan de gegevens van de openbaring en is voorts geconstrueerd in overeenstemming met het redelijk denken. Op de duur echter wordt het fantasiekarakter van deze god doorzien en wordt hij als zodanig terzijde geschoven. Dan is de tijd van het atheïsme aangebroken, de negentiende eeuw. Langzamerhand begint het dan de levenspraktijk te vervullen om de toestand van secularisatie, waarin wij ons bevinden, teweeg te brengen.

Dat is intussen niet het einde van het proces. Terwijl het humanisme de wortel is van het atheïsme, doet dit op zijn beurt het nihilisme geboren worden. Want als zelfs de schijn van God, als degene die Zijn wetten onderhoudt, verdwenen is, dan verliezen ook de wetten en normen hun van de mens onafhankelijke autoriteit en waar zou een mens het recht dan vandaan halen om anderen zijn wet op te leggen? Daarmee zijn we aangeland bij het nihilisme van Nietzsche, voor wie alleen de willekeurige wil tot de macht waarachtig is. Op het ogenblik volgen talloos velen hem daarin in woorden en daden na, in de wetenschap, in de politiek, in het zakenleven, in woordgebruik, in de liefde, ook al dromen ze er niet van dat dat nu nihilisme is.

Het nihilisme is duidelijk een verschijnsel van verval, geestelijk eerst en daarna ook maatschappelijk. De principiële willekeur van de moderne rebel en die van de moderne dictator zijn van hetzelfde geslacht.

Wij moeten bij dit kenmerk van verval een ogenblik stilstaan. Het is dus zo, dat er nog een andere vrucht van de afval van God is naast die van de secularisatie, n.l. het verval van het leven. Het doet zich in allerlei vormen voor en maakt ons het ernstig crisiskarakter van de overgangstijd duidelijk. De Bijbel leert het verval ons kennen in termen van de dood en doet ons de oorsprong ervan zien. De dood is de bezoldiging der zonde. Vandaar de doodsnood, waarvan Marcel sprak. Heidegger heeft er van de verkeerde kant af gezien iets van verstaan, dat de dood hier al is in alle dingen: Dasein ist zum Tode sein, zegt hij.

Het verval in de vorm van het uitzichtloos nihilisme, dat tenslotte op Gods oordelen in de zelfvernietiging zal uitlopen, is uiteraard een extreme vorm. Men moet echter de aankondiging van de dood door wetteloosheid reeds in allerlei gecamoufleerde vormen opmerken. In

een malaise-stemming, in de geestelijke spraakverwarring van deze tijd, in het geknoei met woorden, in echtscheidingen, in de wanhopige jacht op de vluchtende liefde, in het rusteloos consumeren van het leven, in de walging ervan, in de angsten van de moderne mens, in zijn eenzaamheid.

Maar ook in de reactie op dit laatste, de vlucht in de massa, de berging in de aanpassing bij de gang van zaken, de algemene mening, het bedrijf en de organisatie. Dit merkwaardig conformisme dat zich als een olievlek verbreedt onder de mensen, en dat stelselmatig gevoed wordt door televisie en radio en dat van geen antithese meer wil horen, camoufleert zijn nihilistisch verval in de negatie van de zinvraag.

Het toont ons ook, dat de mens, die zich in de afval van God meent vrij te maken, in feite niet vrij wordt maar zich gaat binden aan afgoden, verabsoluteringen van het een of ander schepsel, waarop hij zijn vertrouwen gaat stellen maar die hem op de duur tot slavernij brengen. In dit geval was dat de afgod, de gemeenschap.

Vele afgoden heeft de moderne mens vereerd: de rede, de wetenschap, het ras, de natie, de vooruitgang, het individu, de welvaart enz. Zij worden n.l. zodra ze teleurstellen en teveel nabouwen vervuld voor een nieuwe. Zo ontstaan dan de valse horizontale probleemstellingen als: individualisme-collectivisme, liberalisme-socialisme, conservatisme-progressie, traditioneel statisch-dynamisch, rationalistisch-irrationalistisch. Dank zij de afgodische verabsoluteringen, die de mens zonder God met het oog op zijn religieuze zekerheden nodig heeft, valt hij steeds weer in uitersten.

Behalve de gemeenschap houdt de twintigste eeuw er nog een afgod op na: de dynamiek. Niet de toewijding aan het dynamische zelf is afgodisch. Dat de moderne mens, ook de christen moet leren de dingen in beweging te brengen, ze uit de traditionele constantheid, waarop hij ten onrechte vertrouwde, moet bevrijden, maakt het juist zo moeilijk om te doorzien, dat men dan zo maar in de afgodische verabsolutering van de dynamiek terecht kan komen, dat men op de vernieuwing volstrekt gaat vertrouwen. Intussen doet het zich op alle levenssterren voor, minder in de vorm van een uitgesproken overtuiging dan in die van een niet bewust gemaakte stemming van behagen in alles wat verandert, en van onbehagen in alles wat vast en duurzaam is. Aan deze keerzijde kan men inderdaad de verabsolutering herkennen. De dynamische mens diskwalificeert het vaste, het duurzame, beginselen, een belijdenis, de Openbaring als het steeds zichzelf blijvende Woord van God.

Het pragmatistisch activisme is de Amerikaanse vorm van deze afgoderij. Het is in zijn veruitwendiging en kortzichtigheid veel oppervlakkiger dan het subtiele, naar de diepte doordringende Europese actualisme, dat men vooral in het existentialisme aantreft. De laatste zekerheid en waarheid, de bodem voor alle vertrouwen is hier de vrije, als historische wording opgevatte existentie. Men zou van de verabsolutering van het historische kunnen spreken. Alles wat bestendig is en vastheid biedt wordt gedevalueerd. Niet natuurlijk om zonder zekerheden te leven, want het religieuze fundament wordt nu gezocht in het innerlijk worden. Zijn afvalligheid vertoont dit existentialisme met name daarin, dat het in de ontwaarding van wat vast is tevens alles wat van buitenaf boven de mens gesteld wordt weigert als zodanig te erkennen. De vrije existentie is verheven boven de oneigenlijkheid van vaste normen, beginselen, een belijdenis, de Bijbel. De mens die daarvoor buigt en daarop zijn vertrouwen stelt is nog niet waarlijk vrij, leeft, om met Sartre te spreken, in kwade trouw tegenover de heerlijkheid van zijn ware menselijkheid.

Wordt vervolgd.

„En van God zelf uit 't rijk van Christus gesloten worden.”

Onder dat opschrift plaatste ds Doornbos het volgende artikel in de Kerkbode van de Gereformeerde Kerken in Noord-Holland.

De woorden van het opschrift boven dit artikel zijn uit zondag 31 van de Heidelbergse catechismus. Die zondagsafdeling handelt over de sleutelen des hemelrijks.

Van die sleutelen wordt in deze zondagsafdeling gezegd dat daardoor het hemelrijk voor de gelovigen wordt opengedaan maar voor de ongelovigen wordt toegesloten. Voor de ongelovigen is er geen plaats in het koninkrijk Gods. Wanneer het van een lid der gemeente blijkt dat hij geen deel heeft in het koninkrijk van Christus, en dat hij indien hij niet nog tot bekering komt, niet naar de hemel gaat maar naar de hel. De toorn Gods en de eeuwige verdoemenis liggen op hem naar de woorden van zondag 31. Wie durft het aan een medemens te zeggen dat de toorn Gods en de eeuwige verdoemenis op hem liggen en hij op weg is naar de hel? Dat durven de opzieners der gemeente die een lid van de gemeente door het verbieden der sacramenten uit de christelijke gemeente

sluiten. Ze zeggen hem daarmee dat God zelf hem uit het rijk van Christus sluit. En wie buiten het rijk van Christus is, is binnen het rijk van satan. Een derde, een onzijdig gebied tussen deze twee, is er niet. Toorn Gods, hel en verdoemenis zijn geen mooie zaken. Men moet er niet luchtig over spreken. Men moet niet met deze zaken schermen. Maar men moet ook niet doen alsof God niet toornt en alsof er nooit iemand vallen zal onder de toorn Gods. Men moet ook niet doen alsof er geen hel en verdoemenis zijn en alsof geen mens zich daarover enige zorg behoeft te maken. De Here spreekt er zeer duidelijk van in Zijn Woord. En niet één van de profeten van het oude testament heeft er zo duidelijk en zo scherp van gesproken als de zachtmoedige Jezus. Jezus zegt tot de schriftgeleerden en farizeërs: „Hoe zoudt gij de helse verdoemenis ontvliden?” En als iemand ondanks alle vermaan zich niet van zijn zonde wil bekeren zegt de Here dat zo iemand ons moet zijn als de heiden en de tollenaar. Heidenen en tollenaars staan buiten het koninkrijk Gods.

Maar binnen het koninkrijk Gods zoals dat koninkrijk nu op aarde is, is niet één die zuiver is, niet één vrij van zonde. Ze hebben allen met de boze lusten van het vlees te strijden. Ze struikelen allen in vele. En ook niet allen hebben even helder inzicht in de zonde. De een ziet de zonde waar de ander de zonde niet ziet. Het komt ook voor dat de een zonde meent te zien waar men zich toch niet bezondigt. En dat behoeven we niet alleen te zoeken bij ijveraars die van geen maat weten.

Het is Mozes overkomen. We lezen in Lev. 10 dat bij zekere gelegenheid Mozes meende dat de priesters Eleazar en Ithamar zich bij het offeren hadden bezondigd, terwijl die mannen toch vrijuit gingen. En al was Mozes zeer zachtmoedig, meer dan enig mens, hij maakte zich toch kwaad op die beide mannen en berispte hen scherp, onverdiend. Aäron wijst Mozes terecht en tot eer van Mozes kunnen wij zeggen dat Mozes zijn ongelijk erkende. Als dat Mozes overkomen kan, hoe voorzichtig moeten wij dan zijn in ons oordeel en in het aanzeggen van het oordeel Gods!

Het is in de gemeente des Heren niet zo dat de één zuiver is en de ander afgesneden moet worden en niets tussen deze twee uitersten. Een broeder hoorde eens in een preek over een tekst waarin van terafim gesproken wordt een waarschuwing tegen afgoderij waaraan ook wij ons wel eens schuldig maken. Hij reageerde in een schrijven als volgt: „Indien u mijn gevoelens op het oog hebt en het gevoelens van anderen die er net zo over denken in uw beschrijving van de terafim in onze kerken, dan acht ik het een eis van christelijke ernst dat u zich terstond tot mijn kerkeraad wendt met uw toelichting, zodat de kerkeraad aan mij, en misschien ook aan anderen, de kerkelijke tucht kan bedienen. Want afgodendienaars moeten van de tafel des Heren worden geweerd opdat hun gericht en verdoemenis niet des te zwaarder worde.” Die broeder kent blijkbaar slechts twee gevallen: of men is zuiver van de zonde, of men moet afgesneden worden. Maar Jezus spreekt niet alleen van ranken die geen vrucht dragen en weggenomen worden, Hij spreekt ook van ranken die gereinigd worden opdat zij meer vrucht dragen. Wanneer opzieners van de geest van genoemde broeder zijn gebeuren er ongelukken.

Het eerste afhouden van het avondmaal is het begin van de verkondiging dat de afgehoudene geen deel in het rijk van Christus heeft en de toorn Gods en de eeuwige verdoemenis op hem liggen en God zelf hem uit het rijk van Christus sluit. Het komt voor dat opzieners der gemeente daar nog al haastig mee zijn. Het volgende is in een van onze kerken gebeurd, nog niet zolang geleden. Een predikant en een ouderling wilden eens spreken met een zuster der gemeente. Die zuster had al eens meer bezoek van de opzieners gehad en beweerde dat na zulk een bezoek er in de gemeente gepraat was en dat dan de voorstelling van zaken niet overeen kwam met de waarheid. Daarom wilde zij de predikant en de ouderling wel ontvangen maar in tegenwoordigheid van haar huisgenote, een belijdend lid der gemeente en van onbesproken wandel. De predikant en de ouderling wilden haar echter alleen spreken zonder getuige erbij. Gezien haar ervaringen met samenspreking met opzieners zonder getuigen weigerde deze zuster dit. De predikant en de ouderling constateerden toen zonde tegen het vijfde gebod, gingen heen, en een paar dagen daarna werd de zuster de censuur aangezegd wegens zonde tegen het vijfde gebod. Van zulk een oefenen van de kerkelijke tucht kan men zeggen: „Het is te gek om los te lopen”. Maar wat zal het zijn wanneer iemand op wie zo de tucht wordt geoefend tot God roept? Ik zou niet graag wonen in zulk een gemeente. Aan zulke opzieners zou ik mij niet durven toe te vertrouwen. In onze belijdenis staat: „Niemand van wat staat of kwaliteit hij zij behoort zich op zichzelf te houden om op zijn eigen persoon te staan”. Daar ben ik het van harte mee eens. Maar het is geen mooi leven in een gemeente met opzieners aan wie men zich niet durft toe te vertrouwen. Ik

zou grote zorgen hebben wanneer ik een broeder of zuster die naar zulk een gemeente vertrekt in de zorgen van de opzieners daar moest aanbevelen.

Een kerk die geen tucht oefent gaat teniet, maar een kerk die de methode volgt van hak maar af, die gaat ook teniet. Een kerk waar onheilige ijver is voor het oefenen van de tucht zal niet alleen wat zwak en ziek is niet genezen, maar ook met de tucht raken wat niet tuchtwaardig is. En dan komt het geschrei tot in de oren van de Here Zebaoth. Of zijn we al zover dat we om zulk een uitdrukking lachen? In de veertiger jaren lachten we er niet om. Of zijn we er haastig bij om te exegetiseren dat deze uitdrukking hier niet van toepassing is?

Jezus spreekt van ranken die door de hemelse Landman gereinigd worden opdat zij meer vrucht dragen. Die ranken zijn niet zuiver, waarvoor zouden ze anders gereinigd worden? En wat niet zuiver is is zondig. Maar verwerpelijk zijn ze ook niet. Ze zijn geen dood hout dat nooit meer vrucht dragen zal. Opzieners der gemeente zijn Gods medearbeiders om de ranken van de ware Wijnstok te verzorgen. Ze zijn „wettig van Gods gemeente en mitsdien van God zelf tot deze heilige dienst geroepen”. Het dode hout moeten ze wegdoen, maar dan moeten ze aan de hand van Gods eigen Woord ook zeker zijn dat dat dood hout is. En dat is wat anders dan te menen dat een broeder of zuster niet Gereformeerd is maar allicht een goede „Synodale” is, of een Christelijke Gereformeerde, of nog niet eens zo'n slechte Hervormde, of er een is die met de opzieners der gemeente van mening durft te verschillen.

Zulk hout is niet dood. Het zal de opzieners der gemeente moeite geven, maar waar zijn de opzieners voor? Elke rank die gereinigd moet worden geeft moeite. Ze geeft ook de hemelse Landman moeite. In wiens dienst staan de opzieners?

„Van henlieden door het verbieden van de sacramenten uit de christelijke gemeente en van God zelf uit het rijk van Christus gesloten worden”. Wie niet huilt bij de gedachte daaraan, in diens handen is het scherpe zwaard van de tucht niet vertrouwd.

En als leden der kerk door de ban van de gemeente zijn afgesneden dan, zo kan men in het banformulier lezen, zullen wij de gebannene nog niet als een vijand houden, maar hem bijwonen vermanen gelijk men een broeder vermaant. Ook de afsnijding is een worsteling opdat voor het definitief te laat is de zonde gezien, beleden en gelaten en de zondaar behouden worde.

C. V.

De Kerk in Rusland

Enkele maanden geleden heeft een deputatie van de oudkatholieke kerk Rusland bezocht. Zij gaven na hun bezoek bij de patriarch van Moskou geen juichend getuigenis over het kerkelijke leven in de Communistische republieken. In verband daarmee stond in een onzer dagbladen het volgende artikel:

Stelselmatige injecties

Het komt nog al eens voor dat protestantse theologen die Rusland bezoeken een optimistische beschouwing geven van de situatie der kerken in de Sovjet-Unie.

Men heeft wat volle kerken gezien en er was weinig te bespeuren van openlijk verzet tegen de godsdienst, want het befaamde 'godlozenmuseum' is meer een toeristische bezienswaardigheid dan een haard van verzet tegen het christelijk geloof en wat de propagandageschreven betreft die de anti-religieuze beweging de wereld instuurt: het is zeer de vraag of deze lectuur nu werkelijk een hoog verkoopcijfer haalt.

Er kwam nog iets bij. Predikanten zijn door hun burgerkleding niet van anderen te onderscheiden. De oudkatholieke bisschoppen waren dat wél. Zij ondervonden van de jongelui op straat meermalen een honende bejegening. Hieruit blijkt dus dat bij het onderwijs in Rusland de systematische belachelijkmaking van al wat godsdienst is onverdroten voortgaat.

Eerste slag verloren

Het lijkt ons bijzonder nuttig dat de oudkatholieke bisschoppen bij hun terugkeer uit Moskou — waar zij door de regering overigens correct werden ontvangen — deze dingen eens hebben verteld. Daarmee hoeft men de verklaringen van andere bezoekers aan de Sovjet-Unie nog helemaal niet in twijfel te trekken. Maar wel is het verkeerd om, uitsluitend afgaande op protestantse getuigenissen, te menen dat het allemaal erg meevalt.

Wat men wél mag constateren is dat het communisme in zijn strijd tegen geloof en kerk de eerste slag verloren heeft. Onder de felle weerstand was de christenheid in Rusland wel gebroken. De strijd wordt vandaag echter op een andere manier gevoerd. Het is duidelijk gewor-

den dat het geloof diep geworteld zit. Men mag kerken sluiten en geestelijken naar Siberië sturen, het zal niet baten. Wat in het openbaar verboden wordt, zet zich in het verborgen voort en het heeft nog wervende kracht ook! Maar dit is ten slotte een kwestie van twee generaties. Bestrijding met geweld haalt niets uit. Geen geweld maar geduld. Wanneer er één kerk wordt gesloten, verrijzen er tientallen huiskerken (om het met een Nederlandse term aan te duiden), en die kleine groepen oefenen veel meer kracht uit dan een massale kerkgemeenschap.

'Langzaam-aan-actie'

De eerste slag is verloren. De tweede slag, de 'langzaam-aan-actie' lijkt méér kans van slagen te hebben. Bij deze vertraagde beweging gaat men eigenlijk niet rechtstreeks tegen geloof, kerk, geestelijkheid in, maar slechts op een bedekte manier, die op den duur voor de kerk echter veel ondermijnender werkt dan een onbewimpelde vervolging.

Dezelfde methode wordt momenteel toegepast om in Rusland jodenhaat te kweken. De communistische pers publiceert geregeld nare berichten over 'volksvijandige' lieden, waarbij de aanduiding 'joden' nadrukkelijk verzwegen wordt. Maar gestadig worden namen losgelaten en dat zijn dan specifiek Israëlitische namen. Het antisemitisme krijgt dus geen letterlijke propaganda. De vraag is evenwel wat doeltreffender zal zijn: brute prediking van de jodenhaat, zoals het nationaalsocialisme dit deed, óf stelselmatig toegepaste 'pijnloze' injecties? Wij geloven dat het laatste middel op de lange duur meer resultaat zal opleveren.

Daarom is de toekomst van de kerk in Rusland, niettegenstaande allerlei op het eerste gezicht gunstige symptomen, zeer somber. Niet door vervolgingen maar doordat men het jonge geslacht leert zonder het geloof te leven.

Kan men dit lezende nog werkelijk geloven aan een „vreedzame coëxistentie” met Rusland?

En beseffen wij wel hoe de trouwe kerk daar worstelt in een strijd op leven en dood?

Wordt er veel gebeden voor onze broeders en zusters achter het ijzeren gordijn?

C. V.

LEDEN VAN DE GEREFORMEERDE PERSVERENIGING „OPBOUW”

verzoeken bij adreswijziging, daarvan niet alleen kennis te geven aan Drukkerij Steenbergen maar ook aan het adres van de secr. penningm. van de Persvereniging van Lynden van Sandenburglaan 16 te Utrecht.

KERKNIEUWS

Beroepen te Souburg-Vlissingen: F. F. Pels te Huizum (Fr.);

te Marknesse (N.O.P.): A. P. van Dijk te Nieuwleusen;

te Oldenzaal: J. M. Smelik te Almkerk-Werkendam;

te Nagele (N.O.P.): J. H. Kamerbeek te Velp-Oosterbeek.

Bedankt voor Goes en Middelstum: D. Berghuis te Grootegast; voor Nagele (N.O.P.): J. H. Kamerbeek te Velp-Oosterbeek; voor Den Helder: J. v. Bruggen te Ruinerwold-Koekange; voor Rouveen: K. B. Holwerda te Zalk-Veecaten.

Ds S. van Zwoll overleden. In de nacht van 10 op 11 jan. is in een ziekenhuis te Amersfoort overleden ds S. van Zwoll, predikant van de christelijke gereformeerde kerk te Eindhoven.

Ds Van Zwoll overleed ten gevolge van een verkeersongeval, hem overkomen op zondagmorgen 5 januari, toen hij op weg was naar Amersfoort, waar hij zou voorgaan in een chr. geref. kerkdienst. Door de plotseling optredende gladheid van de weg slipte de door hem bestuurde auto, en reed hij tegen een boom. In ernstige toestand werd ds Van Zwoll naar het ziekenhuis vervoerd.

Ds Van Zwoll werd geboren op 29 januari 1927 te Rotterdam. Hij deed zijn kandidaatsexamen in 1953 te Apeldoorn, en diende achtereenvolgens de chr. geref. kerk van Kampen, en sinds 23 april 1961 die te Eindhoven.

Meerdere malen ging ds Van Zwoll voor in een gecombineerde dienst van de geref. en de chr. geref. aldaar, en in het kader van de kanselruil ook in diensten van de gereformeerde kerk te Eindhoven.

In verband met het overlijden van zijn herder en leraar bevestigde de raad van de christelijke gereformeerde kerk op zaterdag j.l. een gebedssamenkomst, waarin op verzoek van deze kerkeraad voorging ds G. van den Brink, gereformeerd predikant te Eindhoven. In aansluiting op de lezing van Psalm 103 sprak deze over „De

lofprijzing des HEREN als thema voor de levensgang der Kerk, ook in moeilijke dagen”. Daarna droeg hij in gebed de noden en zorgen van de gemeente, alsmede van de nabestaanden, op aan de Here.

Deze samenkomst werd mede bijgewoond door veel leden van de gereformeerde kerk ter plaatse. Voorafgaande aan de begrafenis werd woensdag een rouwdienst gehouden in de Emmaüskerk.

Ds J. Geertsema. Op zondag 15 december '63 verbond kand. J. Geertsema van Groningen zich aan de gemeente van Kantens, waar hij in het ambt bevestigd werd door Ds S. S. Cnossen van Groningen-Oost met een preek over Ef. 3 : 8-10. De intrepredicatie van Ds Geertsema handelde over Ef. 3 : 20, 21. Afgevaardigden van B. en W. en de classis Warffum waren bij de intrede aanwezig.

Ds J. W. Beekman. Zondag 22 december 1963 deed Ds J. W. Beekman, gekomen van Arum, intrede bij de gemeente van Hillegersberg-Straatweg met 2 Cor. 1 : 18-20. Tevoren was hij bevestigd door Drs J. Faber van Schiebroek-Hillegersberg-Centrum met een preek over Gal. 1 : 9 : 11. Afgevaardigden van B. en W. en de Chr. Geref. Kerk waren aanwezig.

Ds M. van Dooren. Zondag 22 december '63 verbond Ds M. van Dooren, gekomen van Rouveen, zich aan de gemeente van Axel. Des morgens werd hij bevestigd door zijn plaatselijke collega Ds A. Kuiper met een preek over 1 Cor. 3 : 9a; in de middagdienst deed Ds van Dooren intrede met een preek over Ef. 6 : 19.

Ds J. Hettinga. In de avonddienst op zondag 29 december nam Ds J. Hettinga wegens verkregen emeritaat afscheid van de gemeente Harlingen met een preek over Numeri 6 : 23-27. Na de kerkdienst werd de scheidende predikant toegesproken door burgemeester Nauta, ouderl. Hoekstra namens de kerk van Sexbierum, oud. De Boer namens die van Arum en door oud. Lawerman namens de kerkeraad van Harlingen. Ds Hettinga dankte de verschillende sprekers met een enkel woord.

Ds J. van Nieuwkoop. Op feestelijke wijze herdacht de gemeente van Scheveningen het zilveren ambtsjubileum van haar predikant Ds Jac. van Nieuwkoop. Namens de kerken die Ds van Nieuwkoop vóór Scheveningen gediend heeft (Anna-Paulowna 1938-1943; Ulrum 1943-1946; Amsterdam-C. 1946-1955) werd op deze jubileumavond het woord gevoerd door resp. br. Bouwers, Ds G. Mulders en Ds J. P. van der Stoel. Ds G. Th. Koopman van 's Gravenhage-West bracht de gelukwensen van de classis over. De voorzitter van de jubileumcommissie, br. G. Vrolijk, vertolkte de gevoelens van kerkeraad en gemeente en bood enkele fraaie geschenken aan. Verenigingen en vroegere gemeenten voegden daarbij nog het hunne. Met zang en sketches, door de jeugd opgevoerd, is de avond voorts gevuld, aan het slot waarvan Ds van Nieuwkoop een hartelijk dankwoord sprak.

Ds A. N. Hendriks. Op zondag 5 januari nam Ds A. N. Hendriks afscheid van de gemeente in Goes. Hij bediende daarbij het Woord uit Rom. 15 : 5-7. De avond tevoren was door de gemeente een afscheidswoord belegd, waarop de dank der gemeente vertolkt werd voor de door Ds Hendriks verrichte arbeid; verschillende geschenken brachten deze dankbaarheid tastbaar tot uitdrukking. Ook de gemeente van Rilland-Bath, waarvan Ds Hendriks consulent was, bood cadeaux aan.

Ds M. Brandes. Na een verblijf van 4½ jaar nam Ds M. Brandes afscheid van de kerk van Daarlerven met een predikatie over 2 Thess. 2 : 15-17. Na de dienst was er gelegenheid van de scheidende predikant afscheid te nemen.

Ingebruikname gerestaureerde kerk te Winschoten. Op feestelijke wijze werd na een maandenlange restauratie het kerkgebouw van de gemeente Winschoten — de voormalige synagoge — opnieuw in gebruik genomen. De restauratie van het kerkgebouw zelf — dat voortaan „Opstandingskerk” zal heten — werd verricht door de aannemer G. Heikens te Winschoten. Br. A. Veldkamp dankte allen, die bij de restauratie-werkzaamheden medewerking hadden verleend. Ds H. van Ommen, die vervolgens het woord voerde, betuigde ook de bouwcommissie de dank van kerkeraad en gemeente. Allerlei geschenken werden overhandigd, terwijl o.m. de oud-predikanten van Winschoten Ds A. Veefkind en Ds W. G. de Vries de gemeente complimenteerden met de fraaie kerk.

Classis Nd. Brabant-Limburg. Op de classisvergadering van 4 december j.l. was een instructie van de kerk te Eindhoven luidende:

„De kerkeraad verzoekt de vergadering de zaak van de besluiten van de Part. Syn. inzake de bezwaren, die zijn ingebracht tegen Ds B. Telder en de kerkeraad van Breda, opnieuw in behandeling te nemen. Wanneer het niet mogelijk blijkt op korte termijn deze zaak af te handelen, geeft de kerkeraad de classis in over-

weging een commissie te benoemen, die een besluit in dezen voorbereidt. Daarbij verdient het wellicht aanbeveling, de e.k. vergadering van de P.S. hiervan op de hoogte te stellen”.

Over een en ander ontspon zich een brede discussie. Daaruit kwamen twee voorstellen naar voren, n.l.:

A. voorstel van Ds G. van Keulen:

„De vergadering van afgevaardigden in het ressort van de classis Noord-Brabant-Limburg, bijeen op 4 dec. 1963, constateert, dat de onmacht om tot een eenparige uitspraak te komen over de uitspraken en besluiten van de Part. Synode van het Zuiden 1962 sinds de vorige vergadering van afgevaardigden nog aanwezig is, doordat de bezwaren tegen deze uitspraken en besluiten bij de verschillende kerken te zeer uiteenlopen en verzoekt de kerken dringend om haar bezwaren tegen deze uitspraken en besluiten ieder voor zich in de kerkelijke weg kenbaar te maken en er zo aan mee te werken uit deze impasse te geraken”.

B. voorstel van br. I. Dorr te Eindhoven:

„De classis spreekt uit van harte te staan achter de Drie Formulieren van Enigheid. Dit impliceert niet, dat de classis staat achter alles wat is vermeld in de besluiten van de P.S. De vorige classis is niet bij machte geweest om over de uitspraken en besluiten van de P.S. tot een eenparig besluit te komen. Daarom verzoekt de classis de kerken haar bezwaren tegen de besluiten van de P.S. in de kerkelijke weg kenbaar te maken.”

De instructie en de beide voorstellen werden in stemming gebracht.

De instructie van Eindhoven werd verworpen met 8 stemmen tegen, 6 stemmen voor en één onthouding.

Het voorstel Ds G. van Keulen werd aangenomen met 12 tegen 3 stemmen.

Het voorstel br. I. Dorr werd eveneens aangenomen met 7 stemmen voor, 3 tegen en 5 onthoudingen. Drie afgevaardigden, n.l. de predikanten J. M. Smelik, B. Smouter en I. van Til, motiveerden hun onthouding ten aanzien van laatstgenoemd voorstel.

ADRESSEN:

Ds G. Janssen, Amsterdam-West verhuisde naar Joh. Herm. Doornstraat 1, aldaar.

Can Ref. Church of Abbotsford Rev. L. Moes. 33556. King Rd. R.R. 5, Abbotsford, B.C.

Het adres van de Kerk van Amsterdam-Centrum luidt vanaf heden: C. van Milligen, Mr. P. N. Arntzeniusweg 100 bv., Amsterdam-Watergraafsmeer.

Met dank aan de Heere berichten wij U de geboorte van

MARIA ELISABETH

A. van Oord
L. van Oord-Wielaart
Corinne - Polleke

Terneuzen, 14 januari 1964
Ark „De Stormrand”
Vluchthaven

In Zijn ondoorgrondelijke Wijsheid nam de HERE tot Zich de Dienaar des Woords van onze Christelijke Gereformeerde zusterkerk in Eindhoven

Ds. S. VAN ZWOLL.

Trooste de Here zijn vrouw en kinderen in dit grote verlies.

Wij danken de Koning der Kerk voor wat Hij ook ons in deze Dienaar heeft geschonken.

Wij bidden de HERE, of Hij Zijn zwaarbeproevede Gemeenten in Eindhoven wil sterken in deze moeilijke weg.

De Raad van de Gereformeerde Kerk,
Ds. G. van den Brink, praeses.
W. Pouwelse, scriba.

Eindhoven, 11 januari 1964.

Drukkerij Steenbergen

ZEIST - TELEFOON 03404 - 12452

Periodieken

Boekwerken

Handeldrukwerk